MOTL PEYSI DEM HAZNS

Sholem Aleichem

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

קינדער ביבליאָטעק

סעריע א. ערשטער העפט

שלום עליכם

מאָטל פּייסי דעם חזנס

(קאַפּיטלען)

אילוסטראַציעס: רחל שאַליט־מאַרקאַס

ארויסגעגעבן פון דעם
קאָמיטעט צו קאָאָרדינירן דעם יידיש־
וועלטלעכן שולוועזן אין ארגענטינע
בוענאָס איירעס, 1948

אינהאלט:

●

געזאמלטער לייען־מאטעריאל צוגעגרייט צום דרוק פון חיים פינקעלשטיין און ע. שמערקאוויטש.

אילוסטראציעס אויסגעבארגט פון איווא — בוענאס־איירעס.

פון די ארויסגעבער

די ביכלעך „קינדער־ביבליאָטעק" גיט ארויס די קאָאָרדינירּקאָמיסיע פון די וועלטלעכע יידישע שולן אין ארגענטינע. די דאָזיקע קאָמיסיע איז געשאפן געוואָרן מיטן צוועק צו פאראייניהייטלעכן, אין א געוויסער מאָס, די טעטיקייט פון די וועלטלעכע יידישע שולן, כדי מיט געמיינזאמע כוחות און מיטלען צו פארשטארקן די יידישע דערציונגס־ארבעט און געמיינזאם אויספילן אסך בלויזן, וועלכע מוזן באזייטיקט ווערן, כדי דאָס יידישע שול־וועזן זאָל זיך קענען אנטוויקלען און די ארבעט אין די שולן זאָל געבן די געהעריקע און געוווּנטשענע רעזולטאטן.

איינער פון די וויכטיקסטע בלויזן אין דער יידישער שול־ארבעט איז דער מאַנגל אין לערן־און־לייען־מאטעריאל פאר די תלמידים אין די שולן. דעריבער טאקע הייבט אָן די קאָאָרדינירּקאָמיסיע איר טעטיקייט מיט ארויסגעבן א סעריע זאמל־העפטן פון דערציילונגען, מעשיות און לידער צוגעפאסט צום כאראקטער און גייסט פון א ל ע יידישע שולן און נוציק פאר אלע יידישע קינדער און יוגנטלעכע.

די קאָאָרדינירּקאָמיסיע נעמט אויף מיט פרייד אלע ארבעטן און איניציאַטיוועס אויפן דאָזיקן געביט און זי איז גרייט אלע די ארבעטן צו שטיצן, ווייל די פארלאג־טעטיקייט פון דער קאָאָרדינירּקאָמיסיע איז נישט צו פארבייטן די ארבעט פון אנדערע, נאָר זי צו דערגאנצן און אויסברייטערן. און אזוי ארום דורך קאָנקרעטע מעשים שאפן א ברייטע ראַם פאר א געמיינזאמער טעטיקייט פון אלע שול־טוער לטובת אלע שולן.

די „קינדער ביבליאָטעק" שטעלט זיך פאר א ציל ארויסצוגעבן קליינע זאמלונגען פון די בעסטע יידישע שאפונגען פון פארשיידענע מחברים און אויף פארשיידענע טעמעס. די ביכעלעך וועלן זיין צוגעגלעך פאר אלע קינדער, און אין זיי וועלן די יונגע לייענערס געפינען א דערגאנצונג צו די לימודים אין דער שול און וועלן פארייגנט ווערן

מיטן געדרוקטן יידישן וואָרט, מיט דער יידישער ליטעראַטור, און וועל
אַזאַנק דעם דערנענטערט ווערן צו די קוואַלן פון יידישן גייסטיקן שאפן

די ערשטע פיר ביכעלעך: קאַפּיטלען פון שלום עליכמס „מאָטל פּייס דעם חזנס", לייבל חיין — דערציילונגען פון ארץ ישראלדיקן לעבן און קאַמף; קאַפּיטלען פון א. סוצקעווערס „ווילנער געטאָ" און „מעשיות און דערציילונגען וועגן יידישע ימים טובים", מיט וועלכע די קאָאָרדינירקאָמיסיע הייבט אָן איר פאַרלעגערישער אַרבעט, וועלן געוויס אויפגענומען ווערן מיט דער געהעריקער פאַרשטענדעניש פון די לערערס, פון די שול־טוער און דער עיקר פון די תלמידים פון די יידישע שולן, פאַר וועמען די דאָזיקע זאַמל־העפטן ווערן אַרויסגעגעבן. די קאָאָרדינירקאָמיסיע גלויבט אַז מיט די און מיט די נאָכקומענדיקע אויסגאַבן וועט באַרייכערט ווערן די יידישע שול־ביבליאָטעק, און גלייכצייטיק אויך טויזנטער יידישע היימען, מיט פּאַסיקן לייען־מאַטעריאַל, און דאָס וועט דעריבער געוויס זיין אַ באַדייטנדיקער צושטייער צו דער אַרבעט פאַר דער יידישער שול און פאַרן גאַנצן יידישן קולטור־לעבן בכלל.

די אַרויסגעבער

מיר איז גוט - איך בין אַ יתום!

א.

פון זינט איך בין צו מיין שכל געקומען, געדענק איך נישט, איך זאָל זיין אַזאַ מיוחס, ווי איצינד. וואָס איז מיט מיר דער יחוס? — מיין טאַטע, פּייסי דער חזן, ווייסט איר דאָך, איז געשטאָרבן דעם ערשטן טאָג שבועות, און איך בין געבליבן אַ יתום.

פון דעם ערשטן טאָג נאָך שבועות האָבן מיר אָנגעהויבן זאָגן קדיש — איך און מיין ברודער אליהו. ער טאַקע האָט מיך אויסגע־לערנט זאָגן קדיש.

מיין ברודער אליהו איז אַ געטרייער ברודער, אָבער נישט קיין גוטער רבי. ער איז אַ כעסן, ער שלאָגט זיך! ער האָט אויפגעעפנט אַ סידור און האָט זיך אוועקגעזעצט מיט מיר און האָט אָנגעהויבן מיט מיר שטודירן:

— יתגדל ויתקדש שמיה רבה... ער וויל, אַז איך זאָל שוין קאָנען אויסנווייניק. ער חזרט־איבער מיט מיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַמאָל, פון אָנהויב ביזן סוף, און הייסט מיר, אַז איצט זאָל איך שוין זאָגן אַליין. איך זאָג אַליין, אָבער עס גייט נישט.

ביז „ויצמח פורקניה" איז נאָך ווי עס איז, און קומט צו „ויצמח פורקניה", פּאַרטשעפּע איך מיך. דערלאַנגט ער מיר מיטן עלנבויגן און זאָגט מיר, אַז דער קאָפּ איז מיר, הפנים, ערגעץ אין דרויסן (גלייך ווי געטראָפן) אָדער ערגעץ ביים קעלבל (גלייך ווי ער איז גע־ווען דערביי...) ער פוילט זיך נישט און חזרט איין מיט מיר נאָך אַ

מאָל. איך האָב מיך קוים דערשלאָגן ביז „לעילא ולעילא מן כל ברכתא ושירתא ותשבחתא" — און ווייטער נישט א טראָט. ער נעמט מיך אָן פאַרן אויער און זאָגט, אַז דער טאַטע זאָל אויפשטיין און זען, וואָס פאַר א זון ער האָט!...

— וואָלט איך פאַרשפּאָרט זאָגן קדיש...

אַזוי זאָג איך צו מיין ברודער אליהו און כאַפּ פון אים אַ געשמאַ־קן פּאַטש מיט דער לינקער האַנט אין דער רעכטער באַק אריין. דער הערט די מאַמע און גיט אים אַ פסק, ער זאָל מיך נישט שלאָגן, וואָרעם איך בין א יתום.

— גאָט איז מיט דיר! וואָס טוסטו? וועמען שלאָגסטו? האָסט פאַרגעסן, הפנים, אַז דאָס קינד איז אַ יתום?!

שלאָפן שלאָף איך מיט דער מאַמען אינעם טאַטנס בעט — דאָס איינציקע שטיקל מעבל אין שטוב. די קאָלדרע גיט זי אָפּ כמעט אינ־גאַנצן מיר.

— דעק דיך איין, זאָגט זי מיר, און ווערט אַנטשלאָפן, מיין טייע־רער יתום. עסן איז נישטאָ וואָס...

דעקן דעק איך מיך איין, אָבער שלאָפן שלאָף איך נישט. איך זאָג מיר דעם קדיש, אויף אויסנווייניק. אין חדר גיי איך נישט, לער־נען לערן איך נישט, דאַווענען דאַוון איך נישט, זינגען זינג איך נישט. פּטור פון אַלצדינג.

מיר איז גוט — איך בין אַ יתום.

ב.

מזל טוב! איך קאָן שוין גאַנץ קדיש אויף אויסנווייניק. רבנן קדיש אויך. אין שול שטיי איך אויף אַ באַנק און קלאַפּ דעם קדיש, ווי אַ מזיק. אַ קול־נגינה האָב איך אויך, בירושה פון מיין טאַטן, אַן אמתע סאָפּראַנאָ. אַלע יינגלעך שטעלן זיך אוים אַרום מיר און זענען מיך מקנא. ווייבער וויינען. בעלי בתים שענקען מיר א קאָפּיקע. יאָס־דעם נגידס יינגל, העגעך מיטן אייגל (ער איז אַ מוראדיקער נישט־

פאַרגינער !), אַז ס'קומט צום רבנן קדיש, שטעלט ער מיר אַרויס אַ צונג, — ער וויל, ער גייט אויס, ער חלשט, איך זאָל מיך צעלאַכן, אים אויף צו להכעיס וועל איך נישט לאַכן! האָט דערזען אהרן דער שמש, האָט ער אים גענומען פאַרן אויער און האָט אים צוגעפירט צו דער טיר. אַ מצוה אויף אים!

אַזוי ווי איך זאָג קדיש אין דער פרי און אויף דער נאַכט, גיי איך שוין מער נישט צו הערש־בער דעם חזן און טראָג מיך נישט אום מיט זיין דאַבצין. איך בין פריי. אַ גאַנצן טאָג געפין איך מיך ביים טייך — אָדער איך כאַפּ פיש, אָדער איך באָד זיך. כאַפּן פיש האָב איך מיך אויסגעלערנט פון זיך אַליין. אַז איר ווילט, קאָן איך אייך אויסלערנען. מע טוט אויס דאָס העמד און מען פאַרקניפּט דעם אַרבל און מע גייט פּאַוואָליע ביזן האַלדז אין וואַסער. מע דאַרף גיין לאַנג־לאַנג. אַז איר פילט, אַז דאָס העמד איז שווער, איז אַ סימן, אַז ס'איז פול, גייט איר אַרויס וואָס גיכער און טרייסלט אויס דאָס גאַנצע גראָז מיט דער בלאָטע און קוקט זיך גוט צו. אין גראָז ליגן פאַרפּלאָנטערט אַפּטמאָל קליינע זשאַבקעלעך — וואַרפט זיי אַריין צוריק אין וואַסער אַריין, ס'אַ צער בעלי חיים. אין דער גערעכטער בלאָטע קאָנט איר אַמאָל געפינען אַ פּיאַווקע. פּיאַווקעס איז געלט — פאַר אַ צענדליק פּיאַווקעס קאָנט איר באַקומען דריי גראָשן, אָנדערטהאַלבן קאָפּיקעס. עס גייט נישט צו פוס. . . קיין פיש זאָלט איר נישט זוכן. אַמאָל איז געווען פיש אויך, היינט איז נישטאָ. איך יאָג זיך נישט נאָך קיין פיש. איך בין צופרידן, עס זאָלן כאָטש זיין פּיאַווקעס. נישט אַלע מאָל זענען דאָ פּיאַווקעס. היינטיקן זומער איז נישט געווען איין פּיאַווקע! פון וואַנען האָט זיך דערוואוסט מיין ברודער אליהו, אַז איך כאַפּ פיש — ווייס איך נישט. ער האָט מיר שיר נישט אָפּגעריסן אַן אויער פאַר די פיש. אַ גליק, וואָס פעסי די גראָבע, אונדזער שכנה, האָט דערזען. אַן אייגענע מאַמע דאַרף זיך אַזוי נישט איינשטעלן פאַר איר קינד.

— אַט אַזוי שלאָגט מען אַ יתום ? . . .

מיין ברודער אליהו האָט זיך פאַרשעמט און האָט מיר אָפּגע־

לאָזט דאָס אויער. אַלע שטעלן זיך איין פאַר מיר. מיר איז גוט —
איך בין אַ יתום.

אונדזער שכנה פעסי די גראָבע האָט זיך אין מיר פאַרליבט. זי
האָט זיך צוגעטשעפּעט צו דער מאַמען, ווי אַ קלעשטש, איך זאָל
דערוויַיל זיַין ביַי איר, ביַי פעסין, הייסט עס.

— וואָס וועט אייך אַרן? — האָט זי גענעטעהט — עס גייען ביַי
מיר צום טיש צוועלף, וועט זיַין אַ דריַיצנטער. ביַי דער מאַמען האָט
זי קוים געפּועלט. האָט זיך אָבער אַרויסגעשטעלט מיַין ברודער
אליהו.

— ווער וועט אויף אים אַכטונג געבן, ער זאָל גיין זאָגן קדיש?

— איך וועל אויף אים אַכטונג געבן, ער זאָל גיין זאָגן קדיש.
נו, שוין? האָט איר צו מיר גאָרנישט?

פעסי איז נישט קיין גבירטע. איר מאַן איז אַן איינבינדער און
הייסט משה. ער האָט אַ שם פאַרן בעסטן בעל־מלאכה. דאָס אַליין איז
אָבער קאַרג. מע דאַרף נאָך האָבן מזל אויך. אַזוי זאָגט פעסי צו מיַין
מאַמען. מיַין מאַמע גיט איר נאָך. זי זאָגט, אַז צום שלים־מזל דאַרף
מען אויך האָבן מזל. פאַר אַ סימן נעמט זי מיך. אָט בין איך אַ יתום,
און אַלע ווילן מיך. פאַראַן בעלנים, וואָס ווילן מיך צו זיך אויף
שטענדיק, נאָר ווי לאַנג קרענקען אירע שונאים, ווי לאַנג זי וועט
מיך אָוועקגעבן אויף שטענדיק! אַזוי זאָגט די מאַמע און וויינט.
זי האַלט זיך אַן עצה מיט מיַין ברודער אליהו.

— ווי מיינסטו? זאָל ער זיַין דערוויַיל ביַי פעסין?

מיַין ברודער אליהו איז שוין אַ גרויסער. אַ ניט, וואָלט מען זיך
מיט אים נישט געהאַלטן קיין עצה. ער גלעט זיך מיט דער האַנט
דאָס רייניע נאָך נישט באַוואָקסענע פּנים, גליַיך ווי ער וואָלט שוין
געהאַט אַ באָרד, און רעדט ווי אַ גרויסער:

— מהיכי תיתי, אַבי ער זאָל נאָר נישט זיַין קיין שייגעץ.

רחל שאַליט־מאַרקאָס

מאָטל שפּילט זיך מיטן קעלבל מעני

און עס בלייבט אַז איך וועל זיין דערווייל ביי אונדזער שכנה פּעסי, נאָר בתנאי, איך זאָל נישט זיין קיין שייגעץ. אַלצדינג הייסט ביי זיי זיין א שייגעץ! אָנהענגען דער קאַץ אַ פּאַפּיר אויפן עק, זי זאָל זיך דרייען — הייסט ביי זיי אַ שייגעץ! קלאַפּן מיט א שטעקל איבער די גראַטעס פון גלחס הויף, אַלע הינט זאָלן זיך צונויפלויפן — הייסט ביי זיי זיין א שייגעץ! אָפּשטעקן ביי לייבקע דעם וואַסער־פירער דעם צאַפּן פון דעם פאַס, ס'זאָל אויסלויפן העכער האַלב וואַסער — הייסט ביי זיי זיין א שייגעץ!

— דיין גליק, וואָס דו ביסט א יתום! — זאָגט צו מיר לייבקע דער וואַסער־פירער — אַנישט, וואָלט איך דיר איבערגעבראָכן די ביינער מיט א פּוס! מעגסט מיר גלייבן אויף נאמנות.

איך גלייב אים אויף נאמנות. איך ווייס, אַז איצט וועט ער מיך נישט אָנרירן, ווייל איך בין אַ יתום.

מיר איז גוט — איך בין אַ יתום.

ד.

אונדזער שכנה פּעסי, זאָל מיר מוחל זיין, האָט געזאָגט אַ גרויסן ליגן. צוועלף, האָט זי געזאָגט, גייען ביי איר צום טיש. לויט מיין רעכענונג, בין איך דער פערצנטער. הפּנים, זי האָט פאַרגעסן אריינרעכענען דעם בלינדן פעטער ברוך. און אפשר האָט זי אים נישט אריינגעשטעלט צווישן די עסערס דערפאַר, ווייל ער איז שוין זייער אַלט און האָט קיין ציין נישט אויף צו קייען. איך וויל מיך נישט שפּאַרן. קייען קאָן ער נישט, דערפאַר אָבער שלינגט ער, ווי אַ גאַנדז, און כאַפּט. אַלע כאַפּן זיי. זייער כאַפּן איז חוץ לדרך הטבע. איך כאַפּ אויך. שלאָגן זיי מיך. מיט די פּיס אונטערן טיש שלאָגן זיי מיך. מער פון אַלע שלאָגט זיך ושתי. ושתי איז אַ רוצח. הייסן הייסט ער הערשל, נאָר מחמת ער האָט אַ גוליע אויפן שטערן האָט מען אים אַ נאָמען געגעבן „ושתי“. אַלע האָבן זיי דאָ געמען און צונעמען: „קלעצל, קאַטער, משערנאַחוז, בופלאַקס, פּעטעלעלע, גיב־מיר־נאָך, שמיר־מיט־פּוטער“...

האָט קיין יסורים נישט — יעדער נאָמען האָט זיך זיין שורש. פיני הייסט „קלעצל" דערפאַר ווייל ער איז גראָב און קיילעכיק, ווי א קלעצל. וועלוול איז אַ שווארצער, רופט מען אים „קאַטער". חיים איז אַ בופלאָקס, הייסט ער „בופלאָקס". מענדל האָט אַ שפּיציקע נאָז, איז ער אַ „טשערנאָהוז". „פעטעלעלע" האָט מען אַ נאָמען געגעבן פייטלען דערפאַר, ווייל ער קאָן נישט רעדן. בערל איז אַ גרויסער נאַשער: אַז מע גיט אים אַ שטיקל ברויט מיט שמאַלץ, זאָגט ער: „גיב מיר נאָך". זרחן האָט מען געגעבן אַ מיאוסן נאָמען „שמיר-מיט-פוטער" איבער אַ מיאוסן הסרון, וואָס נישט ער איז שולדיק. שולדיק קאָן זיין איז די מוטער, וואָס זי האָט דאָס פארלאָזט און קינדוויַיז ווינציק געצוואָגן. און אפשר איז זי אויך נישט שולדיק. איך וועל זיך נישט גיין שפּאַרן, שלאָגן זיך אודאי נישט. קורץ, ס'איז אַ שטוב, וואָס יעדער האָט אַ צונעמעניש. וואָס דאַרפט איר מער — די קאַץ, שוין גאָר אַ שטומע צונג, שוין געווים גאָט די נשמה שולדיק, הייסט ביי זיי: „פייגע-לאה די גבאיטע". איר ווייסט פארוואָס? דערפאַר, וואָס זי איז אַ גראָבע און פייגע-לאה, נחמן דעם גבאים ווייב, איז אויך אַ גראָבע. וויפל, מיינט איר, האָבן זיי שוין געכאַפּט פעטש דערפאַר, זיי זאָלן נישט רופן די קאַץ מיט אַ מענטשלעכן נאָמען? ווי אַן ארבעס אין וואַנט! האָבן זיי געגעבן עמעצן אַ צונעמעניש, איז פארפאַלן!

ה.

מיר האָבן זיי אַ נאָמען געגעבן — טרעפט ווי אַזוי? „מאַטל מיט די לעפצן"... לעפצן איז אַ דייטשיש וואָרט. אויף אונדזער לשון הייסט דאָס „ליפּן". הפנים, זיי איז נישט געפעלן מיינע ליפּן. זיי זאָגן, אַז איך עס, מאַך איך מיט די ליפּן. איך וואָלט וועלן זען יענעם מענטשן, וואָס זאָלן עסן און נישט מאַכן מיט די ליפּן! איך בין נישט פון די גרויסהאַלטער, וואָס מע טאָר זיי נישט אָנרירן זייער כבוד. נאָר איך ווייס נישט פארוואָס — מיר איז דאָס צונעמעניש שטאַרק נישט געפעלן! און ווייל ס'איז מיר נישט געפעלן, רייצן זיי זיך מיט מיר און רופן מיך דווקא אַזוי. איינגעגעסענע ברואים — איר האָט

נאָך אַזעלכע נישט געזען! פריער האָב איך ביי זיי געהייסן: „מאַטל מיט די לעפּצן". שפּעטער: „די לעפּצן". גאָר שפּעטער: „לעפּצן".

— לעפּצן! וואו זענט איר געווען?

— לעפּצן! ווישט אָפּ די נאָז!

עס פאַרדריסט מיך און עס ברענט מיך, און איך וויין. דערזעט דער פאָטער זייערער, פּעסים מאַן, משה דער איינבינדער, איין מאָל אַז איך וויין, פרעגט ער מיך: וואָס וויין איך? זאָג איך אים: ווי אַזוי זאָל איך נישט וויינען, אַז איך הייס מאָטל און מע רופט מיך „לעפּצן"! פרעגט ער: ווער? זאָג איך: „ושתי". וויל ער שלאָגן „ושתין". זאָגט „ושתי": ס'איז נישט איך, ס'איז „קלעצל". וויל ער שלאָגן „קלעצלען", זאָגט „קלעצל": ס'איז נישט איך, ס'איז „קאַמער".

איינער אויפן אַנדערן, דער אַנדערער אויפן דריטן — אַ מעשה אָן אָן עק! איז זיך מיישב דער פאָטער, משה דער איינבינדער, און לייגט זיי אַוועק אַלע איינציקווייז און שמייסט זיי אָפּ מיט אַ טאָוול פון אַ סידור און זאָגט זיי:

— איך וועל אייך ווייזן ווי אַזוי צו לצעווען פון אַ יתום!

אָט אַזוי. יעדער נעמט זיך אָן מיין קריוודע. אַלע, אַלע שטעלן זיך איין פאַר מיר.

מיר איז גוט — איך בין אַ יתום...

מיין ברודער אליהוס געטראנק

א.

„פאר איין רובל — הונדערט רובל! הונדערט רובל א מאנאט און מער קען פארדינען יעדער איינציקער, ווער עס וועט זיך באקע־נען מיטן אינהאלט פון אונדזער בוך, וואס קאסט סך הכל איין רובל מיט פארטא. לויפט, קויפט! סטאפט, כאפט — איר וועט פאר־שפעטיקן!"

אט אזא מין זאך האט אויסגעלייענט ערגעץ אויף די בלעטער מיין ברודער אליהו באלד ווי ער איז אראפ פון קעסט. און אראפ פון קעסט איז מיין ברודער אליהו נישט דערפאר, ווייל עס איז אים „אויסגעגאנגען די יארן". צוגעזאגט האט מען אים, אייגנטלעך, קעסט גאנצע דריי יאר, און געהאלטן האט מען אים אפילו נישט קיין דריי פערטל יאר. עס האט זיך מיט זיין רייכן שווער געטראפן אן אומ־גליק. יונה דער בעקער האט אנגעזעצט און איז געווארן פון א נגיד א קבצן. פון וואנען דער בראך איז געקומען — האב איך אייך שוין דערציילט, צוויי מאל איין זאך דערצייל איך קיינמאל נישט, סיידן מע בעט מיך. איצטיקס מאל וועט נישט העלפן קיין בעטן אויך, ווייל איך בין זייער פארנומען. איך פארדין געלט. איך טראג ארום א גע־טראנק, וואס מיין ברודער אליהו מאכט אים אליין מיט זיינע אייגענע הענט. ער האט זיך אויסגעלערנט מאכן דאס פון א בוך, וואס קאסט סך הכל איין רובל, און פארדינען קען מען מיט דעם הונדערט רובל א חודש און מער. מיין ברודער אליהו, וויבאלד ער האט נאר איבער־געלייענט, אז ס'איז דא אזא בוך אויף דער וועלט, אזוי האט ער באלד אוועקגעשיקט אויף דער פאסט א קערבל (דאס לעצטע קערבל) און האט אנגעזאגט דער מאמען א בשורה, זי זאל נישט זארגן מער.

— מאמע! דאנקען גאט, מיר זענען געהאלפן. מיט פרנסה זע־נען מיר שוין פארזארגט אט אזוי ווייט (ער ווייזט מיט דער האנט אויפן האלדז).

— וואס איז דען? — פרעגט די מאמע. — האסט געקראגן א שטעלע?

רחל שאַליט־מאַרקאָס

משה דער איינבינדער שמייסט „ושתי'ן" מיט א טאָוול פון א סידור

— נאָך בעסער פון א שטעלע! — ענטפערט איר מיין ברודער אליהו, און די אויגן ביי אים לייכטן. הפנים, פון גרויס שמחה. ער הייסט איר ווארטן נאָך עטלעכע טעג, ביז דאָס בוך וועט אים אָנקומען.

— וואָסער בוך? — פרעגט אים די מאַמע.

— ס'איז שוין איין מאָל א בוך! — זאָגט איר מיין ברודער אליהו און פרעגט זי, אויב זי וועט זיין צופרידן מיט הונדערט רובל א חודש, לאַכט פון אים די מאַמע און זאָגט אים, אז זי וואָלט געווען צופרידן מיט הונדערט רובל א יאָר, אבי זיכערע. ענטפערט איר דערויף מיין ברודער אליהו, אז ביי איר איז א צו קליינע השגה, און ער לאָזט זיך גיין אויף דער פּאָסט. אלע טאָג גייט ער אויף דער פּאָסט און פרעגט זיך נאָך אויפן בוך. שוין העכער א וואָך, אז ער האָט אוועקגעשיקט דאָס קערבל, און קיין בוך איז נישטאָ! דערווייל דאַרף מען לעבן. „די נשמה אויסשפּייען קען מען נישט". אזוי זאָגט די מאַמע. איך פאַרשטיי נישט, ווי אזוי שפּייט מען דאָס אויס א נשמה?

ב.

שאַט, שוין דאָ דאָס בוך! מיר האָבן דאָס נאָר אויסגעפּאַקט, האָט מיין ברודער אליהו זיך אוועקגעזעצט לייענען דאָס בוך. וויי-וויי, וואָס ער האָט דאָרטן אויסגעלייענט! וויפל סגולות אויף צו מאַכן געלט דורך פאַרשידענע רעצעפּטן! א רעצעפּט אויף צו פאַרדינען הונדערט רובל א חודש דורך מאַכן די בעסטע טינטן. א רעצעפּט אויף צו פאַרדינען הונדערט רובל א חודש דורך מאַכן גוטע שוואַרצע שו-וואַקס. א רעצעפּט אויף צו פאַרדינען הונדערט רובל א חודש דורך אַרויסטרייבן מייז, טאַראַקאַנעס און אַנדערע מיאוס-קייטן. א רעצעפּט צו פאַרדינען הונדערט רובל א חודש און מער דורך מאַכן ליקערן, זיסע בראָנפנס, לימאָנאַד, סאָדע-וואַסער, קוואַס און אַנדערע נאָך מער ביליקע געטראַנקען.

מיין ברודער אליהו האָט זיך אָפּגעשטעלט אויפן לעצטן רעצעפּט. ערשטנס, ווייל דורך אים קען מען פאַרדינען נאָך מער פון הונדערט רובל א חודש. אזוי שטייט דאָך בפירוש געשריבן אין בוך.

צווייטנס, מע דאַרף זיך נישט פּאַטשקען מיט טינט און מיט שו־וואַקס און נישט האָבן צו טאָן מיט מייז, טאַראַקאַנעס און אַנדערע מיאוסקייטן. די פֿראַגע איז נאָר, צו וואָסער אַ געטראַנק זאָל מען זיך נעמען? צו ליקערן און זיסע בראָנפֿנס דאַרף מען האָבן ראָטשילדס פֿאַרמעגנס. צו לימאָנאַד און סאָדע־וואַסער דאַרף מען האָבן אַ מאַשינע אַזעלכע, עפּעס אַ מין שטיין, וואָס קאָסט מי יודע וויפֿל! בלייבט איבער נאָר איין זאַך: קוואַס! קוואַס איז אַזאַ מין געטראַנק, וואָס קאָסט וואָלוול און עס גייט אַ סך. ובפֿרט נאָך אין אַזאַ הייסן זומער, ווי היינט. פֿון קוואַס, דאַרפֿט איר וויסן, איז 'ביי אונדז ברוך דער קוואַסניק געוואָרן אַ גביר. ער מאַכט „בוטל קוואַס". זיין קוואַס האָט אַ שם אויף דער וועלט. ער שיסט פֿון די פֿלעשער, ווי פֿון — אַ האַרמאַט. וואָס איז דער שכל, וואָס סע שיסט, ווייסט קיינער נישט. דאָס איז ברוכס סוד. מע זאָגט, אַז ער לייגט אַריין אינעווייניק עפּעס אַזעלכעס, וואָס שיסט. אַנדערע זאָגן — אַ ראָזשינקע. אַנדערע זאָגן — האָפּן. קומט דער זומער, האָט ער נישט קיין הענט. אַזוי פֿיל לייזט ער געלט!

אונדזער קוואַס, וואָס מיין ברודער אליהו מאַכט נאָכן רעצעפּט, איז נישט קיין בוטל־קוואַס און שיסט נישט. אונדזער קוואַס איז אַן אַנדער מין געטראַנק. ווי אַזוי ער ווערט געמאַכט — קאָן איך אייך נישט זאָגן. מיין ברודער אליהו לאָזט קיינעם נישט צו, בשעת ער מאַכט אים. אַז ער גיסט וואַסער — זעען אַלע. נאָר אַז ער האַלט אין רעכטן מאַכן, פֿאַרשליסט ער זיך אין דער מאַמעס אַלקער. נישט איך, נישט די מאַמע, נישט מיין שווענעריין ברכה — קיינער האָט נישט די זכיה צו זיין דערביי. נאָר אויב איר זאָגט מיר צו, אַז עס וועט זיין אַ סוד, קאָן איך אייך זאָגן, וואָס אין דעם געטראַנק געפֿינט זיך. דאָרטן געפֿינט זיך שאָלעכין פֿון לימענע, שיטערער האָניק (מעלים), אַ זאַך וואָס מע רופֿט דאָס קרימעטאַרטערום און וואָס איז זויערער פֿון עסיק, און דאָס איבעריקע — וואַסער. וואַסער איז דאָרטן דאָ מער פֿון אַלצדינג. וואָס מער וואַסער — מער קוואַס. דאָס אַלץ ווערט גוט אויסגעמישט מיט אַ פֿראַסטן שטעקן, אַזוי שטייט געשריבן אין בוך, און דאָס געטראַנק איז פֿאַרטיק. נאָכדעם ווערט עס אַריינגע־

גאַסן אין אַ גרויסער קרוג, און מע וואַרפט אַריין אַהין אַ שטיק אייז: אייז איז דער עיקר! אָן אייז טויג דאָס גאַנצע געטראַנק אויף תשעה ניינציק כּפּרות. דאָס זאָג איך אייך נישט פונעם בוך, נאָר איך האָב איינמאָל אַליין פאַרזוכט אַביסל קוואַס אָן אייז, האָב איך געמיינט, אַז ס'איז אַן עק פון מיין לעבן!

ג.

געמאַכט דאָס ערשטע פעסל קוואַס, איז געבליבן, אַז אַרויסטראָגן פאַרקויפן אים אויף דער גאַס זאָל איך. ווער דען, אַז נישט איך? מיין ברודער אליהון פּאַסט נישט. ער איז דאָך שוין אַ באַווייבטער. דער מאַמען — אודאי נישט. מיר וועלן גאָר נישט דערלאָזן, אַז די מאַמע זאָל אַרומגיין מיט אַ קרוג איבערן מאַרק און שרייען: „קוואַס! קוואַס! ייִדן קוואַס!" אַלע האָבן געפּסקנט, אַז דאָס דאַרף זיין מיין אַרבעט. איך אַליין האָב אויך אַזוי געדענקט. איך האָב מיך מהיה געווען, אַז איך האָב דערהערט די נייעס. מיין ברודער אליהו האָט גענומען מיך לערנען, ווי אַזוי איך זאָל טאָן. דעם קרוג זאָל איך האַלטן אין איין האַנט אויף אַ שטריקל, דאָס גלאָז אין דער אַנדערער האַנט, און בכדי דער עולם זאָל זיך אָפּשטעלן, זאָל איך זינגען הויך, און מיט אַ ניגון, אָט אַזוי:

ייִדן, אַ געטראַנק!	קאַלט און זיס —
אַ קאָפּיקע אַ גלאָז!	אַ דערקוויקעניש! ...

אַ קול האָב איך אייך שוין לאַנג געזאָגט, אַז איך האָב אַ שיינס. אַ סאָפּראַנאָ שטים, בירושה פון מיין טאַטן, עליו השלום. איך האָב געגעבן אַ זינג אַרויס אויף אַ קול און האָב איבערגעדרייט דעם פּסוק מיט די פיס אַרויף:

זיסער קוואַס אַ גלאָז!	**אַ קוויק און אַ קאַלט** —
אַ קאָפּיקע אַ ייִד!	**אַ דערטרינקעניש!** ...

איך ווייס נישט: צי מיין געזאַנג איז אַזוי געפעלן געוואָרן, צי דאָס געטראַנק איז טאַקע געווען אַזוי גוט, צי אפשר ווייל דער טאָג איז געווען זייער אַ הייסער. איך האָב דעם ערשטן קרוג אויספאַרקויפט אין איין האַלבער שעה און בין געקומען אַהיים מיט כמעט

פינף גילדן לייזונג. מיין ברודער אליהו האָט אָפּגעגעבן דאָס געלט דער מאַמען, און מיר האָט ער באַלד אָנגעגאָסן אַ פרישן קרוג. ער האָט געזאָגט, אַז אויב איך וועל מיך קענען ארומדרייען אזוי פינף־זעקס מאָל דורכן טאָג, וועלן מיר האָבן פאַרדינט פונקט הונדערט רובל אַ חודש. איצט רעכנט, זייט מוחל, אַראָפּ די פיר טעג שבת. וואָס אין חודש, וועט איר שוין אַליין וויסן, וויפל דאָס געטראַנק קאָסט אונדז און וואָס פאַר אַ פּראָצענט מיר פאַרדינען ביי אים. דאָס געטראַנק קאָסט אונדז זייער וואָלוול. מע קאָן זאָגן, כמעט גאָרניט. דאָס גאַנצע געלט גייט־אַוועק אויפן אייז. דעריבער דאַרף מען זען, וואָס גיכער אויספאַרקויפן דעם קרוג מיטן געטראַנק, בכדי דאָס שטיקל אייז זאָל צוגיין קומען אויפן צווייטן קרוג, און אויפן דריטן קרוג, און אַזוי ווייטער. דעריבער דאַרף מען מיטן געטראַנק גיין גיך, טאַקע לויפן. נאָך מיר לויפן נאָך יינגלעך, שקצים, אַ גאַנצע חברה. זיי קריך־מען מיך איבער, ווי איך זינג. איך הער זיי אָבער ווי דעם קאָטער. איך זע וואָס גיכער אויסברענגען דעם קרוג און לויפן אַהיים געמען נאָך אַ קרוג. וויפל איך האָב געמאַכט דעם ערשטן טאָג — ווייס איך אַליין נישט. איך ווייס נאָר אַז מיין ברודער אליהו מיט מיין שוועגערין ברכה, מיט מיין מאַמען האָבן מיך שטאַרק געלויבט. וועטשערע האָט מען מיר געגעבן אַ שטיק דיניע מיט אַ שטיק קאַווענע, מיט צוויי פלוימען. פון קוואַס שמועסט מען נישט. קוואַס טרינקען מיר אַלע ווי וואַסער, פאַרן שלאָף בעט מיר אוים די מאַמע אויף דער ערד און פרעגט מיך, צי עס טוען מיר נישט וויי חלילה די פיס. מיין ברודער אליהו לאַכט פון איר. ער זאָגט אויף מיר, אַז איך בין אַזאַ יינגל, וואָס מיר טוט קיינמאָל נישט וויי קיין זאַך.

— געוויס! — זאָג איך — אַ סימן, אויב איר ווילט, גיי איך באַלד מיט אַ קרוג אין מיטן האַלבע נאַכט.

אַלע דריי צעלאַכן זיך פון מיין בריהשאַפט. נאָר אויף דער מאַמעס אויגן זע איך טרערן. נו, דאָס איז דאָך אן אַלטער כלל — אַ מאַמע דאַרף וויינען! איך וואָלט וועלן וויסן: אַלע מאַמעס וויינען אַזוי שטענדיק, ווי מיין מאַמע?

ד.

ס׳גייט אונדז, קיין עין־הרע, דורך מיר און דורך טויער. איין טאָג איז הייסער פונעם אנדערן. עס ברענט! מענטשן גייען אוים פאַר היץ, די קינדער פאַלן ווי די פליגן. ווען נישט דאָס גלעזל קוואַס, וואָלט מען פאַרברענט געוואָרן. איך קער מיך אום מיטן קרוג, בלי גוזמא, צען מאָל א טאָג. מיין ברודער אליהו קוקט אַריין אין פאַס אַריין מיט איין אויג און זאָגט, אז עס טאָגט שוין. פאַלט ער אויף אַן עצה און גיסט צו נאָך א פּאָר עמער וואַסער. אויף דער עצה בין איך געפאַלן נאָך פריער פון אים. איך מוז זיך מודה זיין פאַר אייך, אז איך האָב אָפּגעטאָן דאָס שפּיצל שוין עטלעכע מאָל. כמעט אַלע טאָג כאַפּ איך מיך אַריין צו אונדזער שכנה פּעסי און גיב איר פאַרזוכן א גלעזל פון אונדזער אייגענעם געטראַנק. איר מאַן, משה דעם איינבינדער, גיב איך צוויי גלעזלעך. ער איז א גוטער מענטש. די קינדער אַלע גיב איך אויך צו גלעזלעך קוואַס. לאָזן זיי אויך וויסן, וואָס פאַר א געטראַנק מיר קאָנען מאַכן. דעם בלינדן פעטער גיב איך אויך א גלעזל קוואַס אויף צו פאַרזוכן. א רחמנות, ער איז נעבעך א קאַליקע. אַלע מיינע באַקאַנטע גיב איך קוואַס, אומזיסט, אַן א קאָפּיקע געלט. און בכדי ס׳זאָל נישט זיין קיין שאָדן, דערגיס איך דעם קרוג מיט וואַסער. אויף איטלעכס גלעזל קוואַס, וואָס איך גיב אַוועק אומזיסט, דערגיס איך צוויי גלעזער וואַסער. דאָס אייגענע טוט מען אין דער היים אויך. למשל, מיין ברודער אליהו טרינקט אוים א גלעזל קוואַס, דערגיסט ער באַלד מיט וואַסער. ער איז גערעכט. ס׳איז אַן עבירה א קאָפּיקע. מיין שוועגערין ברכה טרינקט אוים א פּאָר גלעזלעך קוואַס (זי האָט ליב מיין ברודער אליהוס קוואַס — מכנות!), דערגיסט זי באַלד מיט וואַסער. הכלל, עס גייט נישט פאַרלוירן קיין טראָפּן, און מיר מאַכן, קיין עין־הרע, פיין געלט. די מאַמע האָט זיך ארומגעצאָלט מיט א פּאָר חובות, אויסגעלייזט א פּאָר נייטיקע משכנות, דאָס בעט־געוואַנט. אין שטוב האָט זיך באַוויזן א טישל, א בענקל. אויף שבת האָבן מיר פיש און פלייש און ווייסע קוילעטש. מיר האָט מען צוגעזאָגט, אם ירצה השם, אויף ימים טובים א פּאָר שטיוועלעך נייע. מיר דאַכט, אז קיינעם איז נישט אַזוי גוט, ווי מיר!

ה.

גייט זיט א נביא און טרעפט, אז ס׳וועט טרעפן אזא אומגליק און אונדזער געטראנק וועט ווערן פסול, כאָטש נעמט גיסט אים אַרויס אין פּאָמויניצע! נאָך אַ גליק, וואָס מע האָט מיך נישט פאַר־נומען אין פּאָליציי־סטאַנציע. הערט אַ מעשה! איינמאָל האָב איך פאַרבלאָנדזשעט מיטן קרוג צו אונדזער שכנה פּעסי. דער גאַנצער עולם האָט גענומען צו גלעזלעך קוואַס, און איך אַליין מיט זיי. אויס־גערעכנט, אַז עס פעלט מיר אַ גלעזלעך צוועלף־דרייצן געטראנק. האָב איך מיך אַריינגעכאַפּט אין הויז, דאָרט וואו דאָס וואַסער שטייט ביי זיי. אָנשטאָט דער דייזשע מיט וואַסער האָב איך, הפנים, געטראָפן צו דער באַליע, וואו מען וואַשט גרעט, און אַריינגעפּליאָסקעט אַ פופ־צן ־ צוואַנציק גלעזער צו מיר אין קרוג אַריין, און בין אַוועק אין גאַס אַריין מיט אַ נייעם ניגון, וואָס איך אַליין האָב צוגעטראַכט:

ייִדן, אַ געטראַנק!
טעם גן־עדן!
אַזאַ יאָר אויף מיר,
אויף אייך און אויף אונדז ביידן!

שטעלט מיך אָפּ אַ ייִד, באַצאָלט מיר אַ קאָפּיקע און ער הייסט זיך אָנגיסן אַ גלעזל קוואַס. ער טרינקט אויס דאָס גאַנצע גלאָז און פאַרקרימט זיך.

— יינגעלע! וואָס איז דאָס ביי דיר פאַר אַ געטראַנק?

איך הער אים אין טראָק. עס שטייען נאָך צוויי ייִדן און וואַרטן, איך זאָל זיי שוין אָנגיסן. איינער זופּט אָפּ אַ האַלב גלאָז, דער אַנדע־רער אַ דריטל. זיי באַצאָלן, שפּייען אויס און גייען אַוועק. נאָך איי־נער טראָגט צו דאָס גלאָז צו די ליפּן. ער פאַרזוכט און זאָגט, אַז סע שמעקט מיט זייף און ס׳איז, דאכט זיך, געזאַלצן. נאָך איינער טוט אַ קוק אויפן גלאָז און גיט מיר אָפּ צוריק מיט די ווערטער:

— וואָס איז דאָס ביי דיר?

— אַזאַ געטראַנק — זאָג איך.

—אַ געטראַנק? — מאַכט ער צו מיר — אַ געשטאַנק, נישט קיין געטראַנק!

איינער גייט צו, פאַרזוכט און טוט אַ גיס־אויס דאָס גלאָז גלייך מיר אין פּנים אַריין. אין אַ מינוט אַרום שטייען אַרום מיר אַ גאַנץ רעדל מיט יידן, ווייבער און קינדער. אַלע רעדן, מאַכן מיט די הענט, קאָכן זיך. דערזעט אַ יונג, אַז מע קלייבט זיך, גייט ער צו און פרעגט, וואָס איז דאָ? דערציילט מען אים. גייט ער און קוקט אַריין צו מיר אין קרוג אַריין און הייסט זיך געבן פאַרזוכן. גיט איך אים אָן אַ גלעזל מיט קוואַס. דער יונג טוט אַ טרונק־אָפּ און שפּייט אויס און ווערט מלא רציחה.

— וואו האָסטו גענומען אַזעלכע פּאָמאַיעס? — פרעגט ער מיך.

— דאָס איז פון אַ בוך, זאָג איך אים, מיין ברודערס מלאכה. מיין ברודער אַליין מאַכט דאָס.

— ווער איז דיין ברודער? — פרעגט ער מיך.

— מיין ברודער אליהו — זאָג איך אים.

— וואָסער אליהו? — פרעגט ער מיך.

— דבר נישט, דו נאַרישער יאָלד, אויף דיין אָחי! — זאָגן צו מיר עטלעכע יידן מיטאַמאָל. עס ווערט אַ טומל, אַ רעש, אַ מהומה. אַלע מינוט קומען - צו נייע מענטשן. דער יונג האַלט מיך ביי דער האַנט און וויל אונדז אָפּפירן (מיך מיטן געטראַנק) גלייך צו דער פּאָ־ליציי. דער טומל ווערט נאָך גרעסער: „אַ יתום, נעבעך, אַ יתום!"

— הער איך פון אַלע זייטן. דאָס האַרץ זאָגט מיר, אַז איך האַלט שמאָל. איך קוק אויפן עולם, וואָס אַרום מיר: „יידן, האָט רחמנות!" מע וויל אַריינרוקן דעם יונג אַ מטבע. דער יונג נעמט נישט. רופט זיך אָן צו מיר איינער, אַן אַלטער ייד מיט גנבהשע אויגן, פאַר־שטעלט, אויף לשון־קודש:

— מאָטל! רוים אַרוים דעם יד פונעם יונג און הייב אויף די רגלים און מאַך פּליטה!

איך טו זיך אַ ריים אויס, נעם די פיס אויף די פּלייצעס און מאַרש אַהיים! נישט טויט, נישט לעבעדיק, פאַל איך אַריין אין שטוב אַריין.

— וואו איז דער קרוג? — פרעגט מיך מיין ברודער אליהו.

— ביי דער פּאָליציי! — ענטפער איך אים און פאַל צו צו דער מאַמען מיט אַ געוויין.

מיר פאַרפליצן די וועלט מיט טינט

א.

אוי, בין איך געווען א נאַר! דערפאַר, וואָס איך האָב פאַרקויפט נישט אזאַ גוטן קוואַס, האָב איך געמיינט, אַז מע וועט מיך קעפּן! צום סוף — גאָרניט. אומזיסט איבערגעשראָקן. יענטע מעג פאַרקויפן הלב פאַר געגדזנשמאַלץ? און גדליה דער קצב האָט נישט געהאָדעוועט די שטאָט אַ קיילעכיק יאָר מיט טרפה פלייש? אַזוי האָט אונדזער שכנה פּעכי אויסגערעדט מיין מאַמען דאָס האַרץ. אָן אַקציע מיט מיין מאַמען! אַלצדינג נעמט זי צום האַרצן. דערפאַר האָב איך ליב מיין ברודער אליהו. מיין ברודער אליהו פאַלט נישט אַראָפּ ביי זיך דערמיט, וואָס מיר האָבן זיך אָפּגעבריט אויפן קוואַס. אַבי ער האָט דאָס בוך, איז אים גוט. ער האָט געקויפט אַ בוך פאַר אַ רובל. דאָס בוך הייסט: „פאַר אַ רובל הונדערט!" ער זיצט און לערנט אים אויף אויסנווייניק. דאָרטן זענען דאָ אָן אַ שיעור רעצעפּטן, ווי אַזוי מע מאַכט געלט. ער קען שוין כמעט אַלע רעצעפּטן. ער ווייסט שוין, ווי אַזוי מע מאַכט טינט, ווי אַזוי מע מאַכט שו־וואַקס, ווי אַזוי מע טרייבט אַרויס מייז און טאַראַקאַנעס און אַנדערע מיאוסקייטן. ער רעכנט, קודם כל, זיך נעמען צו טינט. טינט, זאָגט ער, איז אַ גוטער אַרטיקל. אַלע לערנען זיך שרייבן, ער איז אַ בעלן געווען פרעגן ביי יודל דעם שרייבער, וויפל גייט אַוועק ביי אים טינט. זאָגט ער: אַ פאַרמעגן! יודל דער שרייבער האָט אפשר זעכציק מיידלעך, וואָס ער לערנט זיי שרייבן. ייִנגלעך לערנען נישט ביי אים. מע האָט פאַר אים מורא. ער שלאָגט זיך. ער שלאָגט מיט אַ ווירע איבער די הענט. מיידלעך קען מען נישט שלאָגן. שמייסן אודאי נישט. עס טוט מיר באַנג, וואָס איך בין נישט געבוירן בעסער אַ מיידל. ערשטנס, וואָלט איך פאַרשפּאָרט דאַוונען יעדן טאָג. ס'איז מיר נמאס געוואָרן. אַלע טאָג איין זאַך. היינט וואָלט איך נישט געוואוסט פון קיין תלמוד־

תורה. אַ האַלבן טאָג גיי איך אין תלמוד־תורה. לערנען לערן איך אויפן שפּיץ מעסער, נאָר פּעטש כאַפּ אין אָן אַ שיעור. איר מיינט פון דעם רבין? דווקא פון דער רביצין. איר עסק, וואָס איך האָדעווע די קאַץ. איר זאָלט אָנקוקן ביי איר אַ קאַץ — אַ גאָטס רחמנות! תמיד איז זי הונגעריק. ניאַווקען ניאַווקעט זי שטילערהייט, מיט אַ געוויין, ווי להבדיל אַ מענטש, עס רייסט־אויס אַ שטיק האַרץ! ביי זיי איז אָבער גישטאָ קיין קאַפּ רחמנות. וואָס האָבן זיי צו איר? לאָז זי צוגיין צו עמיצן אַ שמעק טאָן — טוט מען אויף איר אַ געשריי: אַ טפּרוסססס! פליט זי אַוועק וואו דער שוואַרצער פּעפּער וואַקסט. קיין קאַפּ לאָזט מען זי נישט אויפהייבן. אנומעלטן איז זי גאָר פאַרפאַלן געוואָרן אויף עטלעכע טעג. איך האָב געמיינט, אַז זי איז חלילה געפּגרט. צום סוף האָט זי זיך געקעצלט... איך קער מיך אום צו מיין ברודער אליהום טינט.

ב.

מיין ברודער אליהו זאָגט, אַז די וועלט איז געוואָרן גאָרניט דאָס, וואָס אַמאָל. אַמאָל, אַז מע פלעגט וועלן מאַכן טינט, האָט מען, זאָגט ער, באַדאַרפט קויפן גאַליש־עפּעלעך, די גאַליש־עפּעלעך צע־קלאַפּן, נאָכדעם קאָכן זיי אויפן פייער, ווייס איך וויפל, נאָכדעם אַ־ריינוואַרפן קופּערוואַסער; און בכדי די טינט זאָל גלאַנצן, האָט מען נאָך געמוזט צוגעבן אַ שטיקל צוקער — אַ גאַנצער טאַראַראַם! היינט, זאָגט ער, איז אַזאַ חיות! איך קויף מיר, זאָגט ער, אין דער אַפּטייק אַ „פּראָשעק”, מיש דאָס אויס מיט וואַסער, אַ זיד אויפן פייער — און פאַרטיק טינט. אַזוי זאָגט מיין ברודער אליהו. ער איז אַוועק אין דער אַפּטייק און האָט געבראַכט אַ גוזמא „פּראָשקעס” און „גליצערינע” אַ גאַנצע פלאַש. נאָכדעם האָט ער זיך פאַרשפּאַרט אין אַלקער און האָט עפּעס געטאָן. וואָס — ווייס איך נישט. ס'אַ סוד. אַלצדינג איז ביי אים אַ סוד. אַז ער דאַרף זאָגן דער מאַמען, למשל, זי זאָל אים געבן דאָס אייבערשטע פונעם שטייסל, רופט ער זי אָפּ אויף אַ זייט און זאָגט איר שטילערהייט: מאַמע! דאָס אייבערשטע פונעם שטייסל. די „פּראָשקעס” מיט דער „גליצערינע” האָט ער אויסגעמישט אין אַ גאַנץ גרויסן טאָפּ (אַ נייעם טאָפּ גע־

קויפט). דעם טאָפּ מיטן געמישעכץ האָט ער פאררוקט אין אויוון און האָט געבעטן די מאַמע שטילערהייט, זי זאָל פאַרקייטלען די טיר. מיר האָבן אַלע געמיינט, מי יודע וואָס. די מאַמע האָט אַלע מינוט געכאַפּט אַ קוק צום אויוון. הפנים זי האָט מורא געהאַט, דער אויוון זאָל נישט צעפּאַלן ווערן אויף שטיקלעך. נאָכדעם האָט מען אריינגעקאַטשעט אין שטוב אַריין דאָס פעסל פון קוואַס. נאָכדעם האָט מען פּאַוואָלינקע ארויסגענומען דעם טאָפּ פונעם אויוון און מע האָט פּאַוואָלינקע אריינגעגאָסן דאָס געמישעכץ אין פעסל אַריין. נאָכדעם האָט מען אָנגעהויבן גיסן אין פעסל אַריין וואַסער. אַז דאָס פעסל איז געוואָרן אָנגעפילט העכער האַלב, האָט מיין ברודער אליהו אַ זאָג געטאָן: „געגנוג!" און האָט זיך גענומען צום בוך וואָס „פאר אַ רובל — הונדערט". געקוקט און געהייסן שטילערהייט זיך ברענגען אַ פרישע פּען מט אַ ווייסן בויגן פּאַפּיר. „וואָס מע שרייבט „פּראָשעניעם" — האָט ער אַ זאָג געטאָן שטילערהייט דער מאַמען אויפן אויער. איינגעטונקען די פּען אין פּאַס און געגעבן אַ שרייב עפּעס אויפן ווייסן בויגן פּאַפּיר מיט אַ דריידל און מיט אַ צוק. דאָס אָנגעשריבענע האָט ער צוגעטראָגן פריער צו דער מאַמען, נאָכדעם צו מיין שוועגערין ברכה. דיביידע האָבן געגעבן אַ קוק אַריין אַ זאָג צו אים:

— סע שרייבט!

באַלד נאָכדעם האָט מען זיך גענומען ווידער צו דער פריערדיקער אַרבעט. אָנגעגאָסן נאָך אַ פּאָר עמער וואַסער, האָט מיין ברודער אליהו אויפגעהויבן די האַנט: „געגנוג!" ווידער אַ מאָל איינגעטונקען די פּען אין פּאַס, ווידער אַ מאָל געגעבן אַ שרייב אַריין אין ווייסן פּאַפּיר אַריין און ווידער אַ מאָל צוגעטראָגן דאָס אָנגעשריבענע פּאַפּיר פריער צו דער מאַמען און נאָכדעם צו מיין שוועגערין ברכה. די ביידע האָבן ווידער געגעבן אַ קוק אַריין אין פּאַפּיר אַריין און אַ זאָג:

— סע שרייבט!

אָט אַזוי עטלעכע מאָל, ביז דאָס פּאַס איז געוואָרן פול, ווי אַן אויג. עס איז שוין נישט געווען וואוהין צו גיסן וואַסער. דעמאָלט האָט

מיין ברודער אליהו געגעבן א הייב אויף די האַנט: „גענוג!" —
און מיר אַלע פיר האָבן זיך געזעצט עסן.

ג.

נאָכן עסן האָבן מיר זיך גענומען צו צעגיסן די טינט אין פלעשער. פלעשער האָט מיין ברודער אליהו צונויפגעבראַכט פון דער גאַנצער וועלט. אַלערליי פלעשער און פלעשלעך. גרויסע און קליינע. פלעשער פון ביר, פלעשער פון ווייַן, פלעשער פון קוואַס, פלעשער פון בראַנפן, און גלאַט פלעשער. אויך פּראָבקעס האָט ער אייַנגעהאַנדלט אַלטע, מ'זאָל קאָסטן וועלוועלער, און אַ „לייקע" האָט ער געקויפט אַ נייע, און אַ קווערטל, אַ בלעכנס, אויף צו גיסן די טינט פון פאַס אין די פלעשער. דאָ האָט ער ווידער אייַנגערוימט דער מאַמען אַ סוד זי זאָל פאַרקייטלען די טיר. נאָכדעם האָט מען זיך אַלע פיר גענומען צו דער אַרבעט. די אַרבעט איז געווען אייַנגעטיילט דווקא גוט. מיין שוועגערין ברכה האָט די פלעשער דורכגעשווענקט און איבערגעגעבן צו דער מאַמען. די מאַמע האָט אַרייַנגעקוקט אין יעדער פלאַש און איבערגעגעבן צו מיר אין די הענט אַריין. איך האָב נאָר באַדאַרפט אַרייַנשטעקן אין פלאַש אַריין די „לייקע" און צוהאַלטן מיט איין האַנט די „לייקע", מיט דער אַנדערער די פלאַש. און מיין ברודער אליהו האָט געהאַט אַן אַרבעט: אַנגעמען מיטן קווערטל פון פאַס און גיסן צו מיר איבער דער „לייקע". אַן אַרבעט איז דאָס זייער אַ וואוילע, אַ פרייַלעכע. אַ חסרון נאָר: ס'איז טינט — עס פלעקט די פינגער, די הענט, די נאָז, דאָס גאַנצע פּנים. מיר ביידע, איך און מיין ברודער אליהו, האָבן זיך געמאַכט שוואַרץ ווי די שדים. דאָס ערשטע מאָל זע איך, מיין מאַמע זאָל לאַכן. פון מיין שוועגערין ברכה שמועסט מען נישט: יענע איז שיר צעזעצט געוואָרן פאַר געלעכטער. מיין ברודער אליהו האָט פיינט, אז מע לאַכט פון אים, בייזערט ער זיך אויף מיין שוועגערין ברכה, און פרעגט זי, וואָס זי לאַכט. לאַכט זי נאָך שטאַרקער. ווערט ער נאָך מער אין כעס, לאַכט זי נאָך מער. אַלע מינוט כאַפּט זי אָן אַ ספּאַזמע. ביז די מאַמע הייבט זיך אָן בעטן, עס זאָל האָבן א סוף, און אונדז זאָגט זי, מיר זאָלן זיך אייַנוואַשן. מיין ברודער אליהו האָט אָבער קיין צייט נישט. אים

קריכט נישט אין קאָפּ וואַשן זיך. אים ליגט דער קאָפּ אין פלעשער. נישטאָ קיין פלעשער! וואו קריגט מען נאָך פלעשער? ער רופט אָפּ מיין שוועגערין ברכה אויף א זייט, און רוימט איר איין א סוד, זי זאָל גיין נאָך פלעשער. הערט זי אים אוים, טוט אים א קוק אין פנים אריין און שיסט אוים א געלעכטער. ווערט ער אין כעס און רופט אוועק די מאַמע אויפן זעלביקן סוד. די מאַמע גייט אוועק קויפן פלעשער, און מיר נעמען זיך גיסן וואסער אין פאַס אריין. פאַר־שטייט זיך, נישט מיט א מאָל — ביסלעכוויז. נאָך יעדן עמער וואַ־סער טוט ער א הייב־אויף די האַנט און א זאָג צו זיך אליין: „גענוג!" נאָכדעם טוט ער א טונק איין די פען אין פאַס און א שרייב אריין אין ווייסן פאַפיר אריין און א זאָג צו זיך אליין:

— סע שרייבט!

און אַזוי עטלעכע מאָל, ביז די מאַמע קומט צו גיין מיט א נייעם טראַנספּאָרט פלעשער. מיר נעמען זיך ווידער צו דער פריערדיקער אַרבעט: גיסן טינט פון פאַס אין פלאַש. ביז מיר בלייבן ווידער אָן פלעשער.

— ביז וואַנען איז דער שיעור? — טוט א זאָג מיין שוועגערין ברכה.

— קיין עין־הרע נישט! — מאַכט די מאַמע, און מיין ברודער אליהו טוט אויף ברכהן א בייזן קוק, ווי איינער רעדט.

— ביסט מיר טאַקע א ווייב, נאָר א בהמה ביסטו, זאָל זיך גאָט דערבאַרעמען.

ד.

וויפל טינט מיר האָבן — קען איך אייך נישט זאָגן. איך האָב מורא, אויב נישט טויזנט פלעשער! נאָר וואָס קומט אַרוים — ס'איז נישטאָ וואו זיי אהינצוטאָן. מיין ברודער אליהו איז געווען שוין אָר־מעטום. פאַרקויפן איינצל, פלעשערווייז — איז נישט קיין פּלאַן, אַזוי זאָגט מיין ברודער אליהו צו אונדזער שכנה'ס מאַן, משה דעם איינ־בינדער. אז ער איז אריינגעקומען און דערזען, קיין עין־הרע, אַזוי פיל פלעשער, האָט ער זיך דערשראָקן און זיך געגעבן אַזש א וואָרף צוריק. דערזעט עס מיין ברודער אליהו און עס קומט פאַר צווישן די

צוויי אַ מאָדנער שמועס. איך גיב אייך איבער דאָ דעם שמועס וואָרט בײַ וואָרט:

אליהו: וואָס האָט איר זיך אַזוי דערשראָקן?

איינבינדער: וואָס איז ביי דיר אין די פלעשער?

אליהו: וואָס זאָל זיין? וויין!

איינבינדער: וואָסער וויין? ס'דאָך טינט!

אליהו: היינט וואָס זשע פרעגט איר?

איינבינדער: וואָס וועסטו טאָן מיט אַזוי פיל טינט?

אליהו: טרינקען.

איינבינדער: ניין, איך מיין אָן קאַטאָוועס. וועסט פאַרקויפן איינצל אויך?

אליהו: וואָס בין איך, אַ משוגענער? אַז פאַרקויפן, וועל איך פאַרקויפן צען פלעשער, צוואַנציק פלעשער, פופציק פלעשער. דאָס וואָרט אָנגערופן „הורט". איר ווייסט וואָס הייסט „הורט"?

איינבינדער: איך ווייס, וואָס הייסט הורט. וועמען וועסטו פאַרקויפן:

אליהו: וועמען? דעם רב.

און מיין ברודער אליהו גייט-אַוועק צו די קרעמער. געקומען צו איינעם, אַ גרויסן הורטאָווניק, הייסט ער זיך ברענגען אַ פלעשל. ער וויל עס אָנקוקן. דעם אַנדערן האָט ער געבראַכט אַ פלאַש טינט, וויל ער נישט נעמען אין די הענט אריין, ווייל ס'איז אָן אַ קוויטל. אויפן פלעשל דאַרף זיין, זאָגט ער, אַ שיין קוויטל מיט אַ צאַצקע. זאָגט אים מיין ברודער אליהו: „איך מאַך נישט קיין צאַצקעס, איך מאַך טינט". ענטפערט ער אים: „מאַכט געזונטערהייט". האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן צו יודל דעם שרייבער. האָט אים יודל דער שרייבער געזאָגט עפּעס אַ זייער מיאוס וואָרט. ער האָט שוין, זאָגט ער, זיך אָנגעקויפט מיט טינט אויף אַ גאַנצן זומער. פרעגט אים מיין ברודער אליהו: „וויפל פלעשער טינט האָט איר דאָס איינגעהאַנדלט?" זאָגט אים יודל דער שרייבער: „פלעשער? איך האָב געקויפט אַ פלאַש טינט, וועל איך האָבן און האָבן, ביז עס וועט אויסגיין, וועל איך קויפן נאָך אַ פלאַש"... אַט האָסטו דיר אַ געשעפט!

א שרייבערוק קאָן! פריער האָט ער געזאָגט, אַז אויף טינט גייט ביי אים אוועק א פאַרמעגן; איצט קויפט ער א פלאַש טינט, וועט ער האָבן און האָבן!... מיין ברודער אליהו איז נעבעך אוים מענטש. ער ווייסט נישט, וואָס ער זאָל טאָן מיט אַזוי פיל טינט? פריער האָט ער געזאָגט, אַז איינצל פאַרקויפט ער נישט קיין טינט, נאָר הורט. איצט איז ער בעסער געוואָרן. ער וועט שוין אָנהייבן, זאָגט ער, פאַרקויפן איינצל. איך וואָלט שוין א בעלן זיין וויסן, וואָס הייסט „איינצל״?

אָט וואָס „איינצל״ הייסט. איר מעגט דאָס האָרכן.

ה.

מיין ברודער אליהו האָט געבראַכט צו טראָגן א גרויסן בויגן פּאַפּיר, ער האָט זיך אוועקגעזעצט און אָנגעשריבן מיט גרויסע סידור־אותיות:

דאָ פאַרקויפט מען טינט הורט און איינצל,
גוט און וואָלוול.

די צוויי ווערטער „איינצל״ און „וואָלוול״ זענען געווען אַזוי גרוים, אַז זיי האָבן פאַרנומען כמעט דעם גאַנצן בויגן. אַז דאָס אָנגעשריבענע האָט זיך אויסגעטריקנט, האָט ער דאָס פּאַפּיר אויסגעהאָנגען ביי אונדז אויף דער טיר פון יענער זייט. אַ סך מענטשן זענען דורכגעגאַנגען און האָבן זיך אָפּגעשטעלט קוקן. איך האָב עס געזען דורכן פענצטער. מיין ברודער אליהו קוקט אויך אין פענצטער אריין און ברעכט די פינגער. אַ סימן, אַז ער איז צעטראָגן. ער מאַכט צו מיר:

— ווייסטו וואָס? גיי אומיסטן, שטעל זיך אַוועק ביי דער טיר און הער זיך צו, וואָס זאָגט מען?

מיך דאַרף מען לאַנג נישט בעטן. איך שטעל מיך אַוועק ביי דער טיר און הער זיך צו, וואָס מע זאָגט, ווער עס שטעלט זיך אָפּ און וואָס מע רעדט. אָפּגעשטאַנען אָקעגן א האַלבע שעה, קום איך אריין צוריק אין שטוב. מיין ברודער אליהו גייט צו צו מיר און פרעגט מיך שטיל:

— נו?

— וואָס נו?

— וואָס האָבן זיי געזאָגט?

— ווער?

— די מענטשן, וואָס זענען געגאַנגען פאַרביי?

— זיי האָבן געזאָגט, אז ס'איז שוין אָנגעשריבן.

— און מער גאָרנישט?

— מער גאָרנישט.

מיין ברודער אליהו זיפצט. וואָס זיפצט ער? די מאַמע פרעגט אים אויך דאָס זעלביקע.

— וואָס זיפצטו, נאַרעלע? וואַרט אויס אַ קאָפּ. אין איין טאָג ווילסטו, זאָל אויספאַרקויפט ווערן די גאַנצע סחורה?

— כאָטש אַן אָנהייב!... — זאָגט איר מיין ברודער אליהו מיט טרערן אין האַלדז.

— ביסט אַ גרויסער נאַר, זאָג איך דיר. וואַרט אויס, מיין קינד, דו וועסט, אם ירצה השם, האָבן אַן אָנהייב אויך.

אַזוי זאָגט צו אים די מאַמע און גרייט צום טיש. מיר וואַשן זיך און גייען עסן. מיר שפּאַרן זיך צונויף אַלע פיר אין איינעם. אי־בער די פלעשער איז ענג אין שטוב — סכנות. נאָר־וואָס מיר האָבן געמאַכט המוציא, לויפט אַריין אַ בחורל. אַ מאָדנער בחורל. ער איז שוין אַ חתן, איך קען אים. קאָפּל הייסט ער. דער טאַטע זיינער איז אַ שניידער, אַ דאַמסקע שניידער.

— דאָ פאַרקויפט זיך טינט איינצל?

— יאָ, וואָס איז דען?

— איך האָב געוואָלט אַ ביסל טינט.

— וויפל דאַרפסטו טינט?

— גיט מיר פאַר אַ קאָפּיקע טינט.

מיין ברודער אליהו איז אויסער זיך. ער זאָל זיך נישט שעמען פאַר דער מאַמען, וואָלט ער אָט דעם חתן קאָפּל פריער דורכגע־פּאַטשט און נאָכדעם אַרויסגעוואָרפן פון שטוב. ער האַלט זיך איין און גיבט אים אַן פאַר אַ קאָפּיקע טינט. עס גייט נישט אַוועק קיין פערטל שעה, קומט אַריין אַ מיידל. דאָס מיידל קען איך נישט, זי קאָלופּעט מיטן פינגער די נאָז און רעדט צו מיין מאַמען:

— דאָ מאַכט מען טינט?

— יאָ, וואָס איז דען?

— די שוועסטער האָט געבעטן, טאָמער קאָנט איר איר לייען אַ ביסל טינט? זי דאַרף אָוועקשרייבן אַ בריוול קיין אַמעריקע צו איר חתן.

— ווער איז דיין שוועסטער?

— בתיה די נייטאָרין.

— אָ? זע נאָר, ווי זי איז אויסגעוואַקסן! קיין עין־הרע! איך האָב דיר גאָרנישט דערקענט. אַ טינטערל האָסטו?

— ווי קומט צו אונדז אַ טינטערל? מיין שוועסטער האָט געבעטן, טאָמער האָט איר אַ פּען, זי וועט אָנשרייבן דאָס בריוול קיין אַמעריקע, גיט זי אייך אָפּ צוריק די טינט און פּען.

מיין ברודער אליהו איז נישטאָ ביים טיש. ער איז אין אַלקער. ער גייט אַרום מיט שטילע טריט, קוקט אַראָפּ און בייסט די נעגל.

— וואָס האָסטו אָנגעמאַכט אַזוי פיל טינט? האָסט, הפּנים, געוואָלט פאַרזאָרגן די וועלט מיט טינט, טאָמער וועט זיין אַ הונגער אויף טינט?

אַזוי האָט אים געזאָגט אונדזער שכנהס מאַן, משה דער איינבינדער. אַ מאָדנער ייד אָט דער איינבינדער! ער האָט אייך אַ טבע זאָלצן יענעם אויף די וואונדן. אַזוי איז ער, דאַכט זיך, נישקשה פון אַ מענטש, נאָר אַ ביסל אַ נודניק. האָט ליב זיך איינעסן יענעם. מיין ברודער אליהו האָט אים אָבער גוט געגעבן! ער האָט אים געזאָגט אַז ער זאָל נישט פאַרבייטן די יוצרות. נישט בינדן די הגדה מיט אַ סליחה אין איינעם... משה דער איינבינדער ווייסט שוין, וואָס דער שטאָך באַטייט! ער האָט אַמאָל גענומען אַ שטיקל אַרבעט ביי אַ יידן, אַ בעל־עגלה. אַ הגדה האָט אים דער בעל־עגלה געגעבן איינבינדן. האָט זיך געטראָפן אַן אומגליק: על־פּי־טעות, האָט דער איינבינדער אַריינגעבונדן אין דער הגדה אַ שטיק פון אַ פרעמדער סליחה.

נאָר האָט קיין פאַראיבל נישט, וואָס איך בין אַריין מיט אַ פרעמדער מעשה. איך קער מיך באַלד אום צוריק צו אונדזערע גאָלדענע געשעפטן.

רחל שאַליט־מאַרקאָס

מאָטלס ברודער, אליהו, מאכט קוואַס

נאָכווייִענישן פון דער טינט־פאַרפּלייצונג

א.

מיין ברודער אליהו גייט ארום אין איינע צרות. וואָס טוט מען מיט דער טינט?

— ווידער אַ מאָל טינט — זאָגט אים די מאַמע.

— איך רעד נישט פון קיין טינט! — ענטפערט איר מיין ברודער אליהו — כאַפּט דער רוח די טינט! איך רעד פון די פלעשער! עס ליגט אַ קאַפּיטאַל אין די פלעשער! מע דאַרף זען אויסליידיקן די פלעשער און מאַכן פון זיי געלט!..

פון אַלצדינג מאַכט ער געלט! און עס בלייבט, אַז מע דאַרף די טינט אויסגיסן צו אַלדי שווארצע יאָר! שלעכט איז נאָר איין זאַך: וואוהין גיסט מען אוים אַזויפיל טינט? עס איז פשוט אַ בזיון!..

— עס וועט גאָרניט נישט העלפן — זאָגט מיין ברודער אליהו

— מע וועט מוזן צוואווארטן ביז ביינאַכט. ביינאַכט איז פינצטער, וועט קיינער נישט זען.

קוים דערלעבט די נאַכט. אויף צו־להכעיס, שיינט די לבנה, ווי אַ לאַמטערן. דערמאָלט ווען מע דאַרף, וועט זי זיך באַהאַלטן. איצט איז זי דאָ. מע האָט געשיקט נאָך איר!.. אַזוי זאָגט מיין ברודער אליהו, און מיר טראָגן־ארוים אַ פלאַש נאָך אַ פלאַש — און פליוך אין דרויסן ארוים. פון גיסן אויף איין אָרט ווערט אַ טייך. מע דאַרף נישט גיסן כסדר אויף איין אָרט. אַזוי זאָגט צו מיר מיין ברודער אליהו, און איך פאָלג אים. איך זוך אוים אַלע מאָל אַ פריש אָרט. יעדע פלאַש האָט ביי מיר אַן אנדער אָרט. דער שכנהם וואַנט — פליוך! דעם שכנם פּאַרקאַן — פליוך! צוויי ציגן ליגן אַקעגן דער לבנה און מעלה־גרהן — פליוך!

— היינטיקס מאָל גענוג — זאָגט מיין ברודער אליהו, און מיר גייען שלאָפן. שטיל און פינצטער. עס לאָזט זיך הערן דער טשירקון.

פון אונטערן אויוון הערט זיך אַ מרוקען פון דער קאַץ. אַ גרויסע פּעפּעריין: טאָג ווי נאַכט וואָלט זי זיך נאָר געוואַרעמט און געדרימלט. אין הויז אויף יענער זייט טיר הערן זיך שטילע טריט. אפשר אַ נישט־גוטער?.. די מאַמע שלאָפט נאָך נישט. זי שלאָפט, דאַכט זיך קיינמאָל נישט. איך הער זי שטענדיק, ווי זי קנאַקט די פינגער, זיפצט און קרעכצט און רעדט צו זיך אַליין. אזא טבע ביי איר. אַלע נאַכט טענהט זי זיך אוים אַ ביסל. זי דערציילט אירע גרויסע צרות. מיט וועמען רעדט זי דאָס? מיט גאָט?.. אַלע מינוט לאָזט זי אוים מיט אַ קרעכץ:

— אוי, גאָט! גאָט!..

ב.

איך ליג נאָך אויף מיין געלעגער, אויף דער ערד, און הער פונעם שלאָף אַ הו־האָ. עס לאָזן זיך הערן אַלערליי באַקאַנטע קולות. ביס־לעכווייז עפן איך אויף די אויגן — ס'איז שוין גרויסער טאָג. די שיין פון דער זון האָט זיך אריינגעריסן דורכן פענצטער, רופט מיך אין דרויסן ארוים. איך וויל מיך דערמאָנען, וואָס איז געווען נעכטן — אהאָ! טינט!.. איך כאַפּ מיך אויף און טו זיך אָן אויף גיך. מיין מאַמע איז פאַרוויינט (ווען איז זי נישט פאַרוויינט?) מיין שווענערין ברכה איז אין כעס (ווען איז זי נישט אין כעס?) און מיין ברודער אליהו שטייט אין מיטן שטוב, דעם קאָפּ אַראָפּ. וואָס איז די מעשה? נישט איין מעשה, נאָר עטלעכע מעשות! אונדזערע שכנים זיינען אויפגע־שטאַנען אין דער פרי, האָט זיך אָנגעהויבן אַ חתונה — מע האָט זיי געקוילעט. איינעם האָט מען אָפּגעשפּריצט די גאַנצע וואַנט מיט טינט. דעם אַנדערן האָט מען אָפּגעגאָסן דעם פאַרקאַן, אַ נייעם פאַרקאַן. דער דריטער האָט געהאַט צוויי ווייסע ציגן, האָט מען זיי אים געמאַכט שוואַרץ, ניט צו דערקענען. דאָס אַלין וואָלט נאָך געווען צו דערליידן, ווען נישט דעם שכנס זאָקן. אַ נייע פּאָר זאָקן, ווייסע זאָקן, האָט די שוחטקע אויסגעהאַנגען ביי אונדזער שכנה אויפן פאַרקאַן, האָט מען פון זיי געמאַכט אַ תל. עמעצער האָט זי

געבעטן, זי זאָל אויסהענגען אויף אַ פרעמדן פּאַרקאַן. די מאַמע האָט איר צוגעזאָגט אָפּקויפן אַ פּאָר נייע זאָקן, אַבי ס'זאָל זיין שטיל. וואָס זשע וועט זיין מיט דער וואַנט? מיטן פּאַרקאַן? ס'איז געבליבן, אַז מיין מאַמע מיט מיין שוועגערן ברכה זאָלן מחילה זיך אַוועק־שטעלן מיט צוויי בערשטלעך און מיט וויסער ליים און פאַרשמירן די פלעקן.

— אייער גליק, וואָס איר האָט אָנגעטראָפן אויף ערלעכע שכנים. ווען איר טרעפט מיט אייער טינט אויף מנשה דעם רופאס גאָרטן, וואָלט איר געוואוסט וואָס פאַר אַ גאָט מיר האָבן!

אַזוי זאָגט אונדזער שכנה פּעסי צו מיין מאַמען.

— וואָס זשע מיינט איר? צום שלים־מזל באַדאַרף מען אויך האָבן מזל! — ענטפערט איר די מאַמע און קוקט אויף מיר.

ג.

וואָס מיינט זי, אַ שטייגער?..

— איצט וועל איך שוין זיין קליגער — מאַכט צו מיר מיין ברו־דער אליהו — לאָז נאָר ווערן נאַכט, אַזוי טראָגן מיר אָפּ די פלעשער צום טייך.

גערעכט, ווי איך בין אַ ייד! וואָס קען זיין נאָך קליגער דערפון? כיי ווי טיי גיסט מען אין טייך אַריין כל הפּאַסקודסטוועס! דאָרט וואַשט מען גרעט, דאָרט באָדט מען פערד, דאָרטן פּאַליעסקען זיך הזירים. איך בין מיטן טייך אַ נאָענטער מחותן. איך האָב אייך שוין אַ מאָל באַשריבן, ווי איך כאַפּ דאָרטן פיש. דערפון וועט איר לייכט פאַרשטיין, ווי איך האָב אַרויסגעקוקט אויף דער מינוט, ווען מיר וועלן גיין צום טייך. עס איז נאָר געוואָרן נאַכט האָבן מיר אָנגעפּאַקט פולע קוישן מיט פלעשער און גענומען טראָגן זיי צום טייך. אויסגע־גאָסן די טינט, אָפּגעטראָגן די ליידיקע פלעשער אַהיים און אָנגענו־מען ווידער אַ מאָל פולע פלעשער. אַ גאַנצע נאַכט האָבן מיר אַזוי געאָרבעט. איך האָב שוין לאַנג נישט געהאַט אַזאַ גוטע פריילעכע נאַכט. שטעלט אייך פאָר: די שטאָט שלאָפט. דער הימל איז אויסגע־

שטערנט. די לבנה שיינט אַראָפּ אין טייכל אַריין. ס'איז שטיל־מחיה. דאָס טייכל איז אַ לעבעדיק טייכל. קומט נאָך פּסח, אַז עס צעגייט דאָס אייז, אַרבעט דאָס מעשים! בלאָזט זיך אָן, צעשפּרייט זיך און צעגיסט זיך. וואָס ווייטער ווערט דאָס קלענער, שמעלער און פלאַטשיקער. צום סוף זומער ווערט דאָס גאָר אַנטשווּיגן. עס כאַפּט אַ דרימל. עמעצער אויפן דנאָ אין בלאָטע מאַכט: בול־בול־בול. אַ פּאָר זשאַבקעס רופן זיך אָפּ פון יענער זייט: קרוּאַ־קרוּאַ! ס'איז אַ בזיון, נישט קיין טייך! איר קאָנט פאַרשטיין, אַז איך קען אים איבערגייט צו פוס פון ברעג צו ברעג, נישט אויסגעטאָן די הויזן!

פון אונדזער טייכט איז דאָס טייכל געוואָרן אַ ביסל גרעסער. אַ קלייניקייט, עפּשער טויזנט פלעשער טינט! דערפאַר אָבער האָבן מיר זיך אָנגעהאָרעוועט ווי די אָקסן. אַנטשלאָפן געוואָרן זיינען מיר, ווי די געהרגעטע. אויפגעוועקט האָט אונדז די מאַמע מיט אַ געוויין:

— פאַרפינצטערט בין איך געוואָרן און ווי איז מיין וועלט! וואָס האָט איר געטאָן אַזעלכעס מיטן טייך?..

עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז מיר האָבן אומגליקלעך געמאַכט די גאַנצע שטאָט: די וועשערינס האָבן נישט וואו צו וואַשן גרעט. די בעלי־עגלות האָבן נישט וואו אָנצוטרינקען די פערד. די וואַסער־פירער... אָט וועלן זיי זיך צונויפנעמען אַלע אין איינעם און וועלן קומען זיך רעכענען מיט אונדז. אַזוי זאָגט אונדז אָן די מאַמע אַ בשורה. מיר אָבער וועלן אויף זיי נישט וואַרטן. מיר ווילן נישט זען, ווי אַזוי וואַסער־פירערס וועלן זיך מיט אונדז רעכענען. איך און מיין ברודער אליהו נעמען די פיס אויף די פּלייצעס און — מאַרש צו זיינעם אַ חבר פּיני.

— דאָרט זאָלן זיי אונדז זוכן, אַז זיי באַדאַרפן!..

אַזוי זאָגט מיין ברודער אליהו, נעמט מיך פאַר דער האַנט, און מיר לאָזן זיך גיך און געשווינד באַרג־אַראָפּ, צו זיין חבר פּיני. אַז מיר וועלן זיך זען, וועל איך אייך אַמאָל באַקאַנט מאַכן מיט מיין ברודער אליהוס חבר פּיני. ס'איז כדאי, איר זאָלט זיך מיט אים באַקענען: ער האָט אויך גוטע געדאַנקען.

רחל שאַליט־מאַרקאָס

מאָטל טראָגט ארום דעם קוואַס צום פארקויפן

אַ גאַס ניסט

א.

— ווייסט איר, וואָס פאַר אַ סדרה עס גייט ביי אונדז היינט? מייז! מיין ברודער אליהו האָט אַ גאַנצע וואָך געלערנט דאָס בוך, וואָס מע מאַכט דורך דעם געלט, „פאַר אַ רובל — הונדערט”. ער האָט זיך שוין אויסגעלערנט, זאָגט ער, ארויסטרייבן מייז, טאַראַקאַנעס און אַנדערע מיאוסקייטן, שטשערעס אויך. לאָז מען אים נאָר אריינלאָזן ערגיץ מיט זיין פּראָשעק — אזוי בלייבט נישט איין מויז. זיי צעלויפן זיך. אַ סך פּגרן אַוועק. נישטאָ מער קיין מייז! ווי אזוי ער מאַכט דאָס — ווייס איך נישט. ס'איז אַ סוד. פונעם סוד ווייס נאָר דאָס בוך און ער, ווייטער קיינער נישט. דאָס בוך האַלט ער אין בוזעם-קעשענע. דעם פּראָשעק אין אַ פּאַפּיר. דער פּראָשעק איז רויטלעך און צעריבן דין, ווי שמעק-טאַבעק. רופן, רופט זיך עס „שעמעריצי”.

— וואָס הייסט דאָס שעמעריצי?

— טערקישער פּעפּער.

— וואָס הייסט דאָס טערקישער פּעפּער?

— איך וועל דיר געבן אַ „וואָס הייסט דאָס”, וועסטו ביי מיר עפענען מיטן קאָפּ די טיר!

אזוי זאָגט צו מיר מיין ברודער אליהו. ער האָט פיינט, אַז מע פרעגט אים קשיות מאַמע ביי דער רעכטער ארבעט. איך קוק און שווייג. איך זע, אַז חוץ דעם רויטן פּראָשעק, איז דאָ ביי אים נאָך אַ פּראָשעק. אויך גוט צו מייז. נאָר מע דאַרף זיין מיט דעם געהיט.

— סם-המות! — זאָגט מיין ברודער אליהו אפשר הונדערט מאָל דער מאַמען, ברכהן און מיר. דער עיקר — מיר, איך זאָל מיך חלילה צו דעם נישט צורירן — ס'איז סם!

דעם ערשטן פּרוּוו האָבן מיר געמאַכט אויף אונדזער שכנה פּעטים מייז. דאָרטן האַלטן זיך מייז אָן אַ שיעור. איר ווייסט דאָך, אַז

איר מאַן אין אַן איינבינדער. משה רופט מען אים. תמיד איז ביי אים
אַ פולע שטוב מיט ספרים. מייז האָבן ליב ספרים. און ניט אַזוי ספרים,
ווי פאַפּ. פאַפּ איז דאָס, וואָס מע קלעפּט מיט דעם ספרים. צוליב דעם
פאַפּ עסן זיי שוין ספרים אויך. טוען אים אַן גרויסע שאָדנס. אנומלטן
האָבן זיי אים דורכגעלעכערט אַ מחזור, אַ שפּאַגל נייעם מחזור. סאַמע
דאָרט, וואו ס'איז מיט גרויסע אותיות געווען אָפּגעדרוקט דער
„המלך". זיי האָבן זיך דאָס אביסל צוגעכאַפּט צום „המלך"! איבער־
געלאָזט נאָר דאָס אייבערשטע קעפּל פון דעם למד.

— לאָזט מיך אויף איין נאַכט! — בעט זיך מיין ברודער אליהו
ביים איינבינדער. דער איינבינדער וויל נישט. ער זאָגט:

— איך האָב מורא זאָלסט מיר נישט איבערפירן די ספרים.

— מיט וואָס וועל איך אייך איבערפירן די ספרים? — פרעגט
אים מיין ברודער אליהו.

— איך ווייס אליין נישט מיט וואָס, נאָר איך האָב מורא, ס'זיי־
נען פרעמדע ספרים.

— נו, גייט רעדט מיט אַן איינבינדער! קוים געפּועלט, ער זאָל
אונדז צולאָזן אויף איין נאַכט.

ב.

די ערשטע נאַכט איז אונדז נישט געראָטן. נישט געכאַפּט איין
מויז אפילו! מיין ברודער אליהו זאָגט אפילו, אז ס'איז אַ גוטער סימן.
די מייז, זאָגט ער, האָבן דערשמעקט דעם פּראָשעק, זענען זיי זיך
צעלאָפן. דער איינבינדער דרייט מיטן קאָפּ און שמייכלט מיט איין
ליפּ. הפנים, ער גלייבט נישט. פונדעסטוועגן איז אַרום אַ קלאַנג
אין שטאָט, אז מיר פאַרטרייבן מייז. דער קלאַנג האָט זיך גענומען
פון אונדזער שכנה פּעסי. זי איז אַוועק גאַנץ פרי אין מאַרק און האָט
צעפּויקט איבער דער גאַנצער שטאָט, „אַז אַזוי ווי מיר פאַרטרייבן
מייז, פאַרטרייבט קיינער נישט". זי האָט אונדז געמאַכט אַ נאָמען.
פריער מיטן קוואַס האָט זי אויך געפּויקט איבער דער גאַנצער
שטאָט. נאָכדעם האָט זי אויסגעפּויקט, אַז מיר מאַכן אַזאַ טינט, וואָס
מע עקט זיך די וועלט. וואָס האָט אָבער געהאָלפן איר פּויקן, אז

קיינער דאַרף נישט קיין טינט. מייז איז נישט דאָס, וואָס טינט. מייז זענען פאַראַן אומעטום, כמעט אין יעדער שטוב. יעדער בעל־הבית האָט אַ קאַץ. נאָר וואָס העלפט איין קאַץ קעגן אַזויפיל מייז? בפרט שטשערעס! שטשערעס הערן אַ קאַץ, ווי המן דעם גראַגער, אַ סברה, אַז פאַר שטשערעס האָט אַ קאַץ אַליין אויך מורא. אַזוי זאָגט בערע דער שוסטער. ער דערציילט זיך אָן פון שטשערעס אַזעלכע מעשׂות, אַז אַ שרעק! מע האַלט אים אפילו פאַר אַ שטיקל בעל־מגזם. נאָר לאָז זיין, אַז ס'איז נאָר האַלב אמת, איז דאָך אויך שיין. ער זאָגט, אַז די שטשערעס האָבן ביי אים אויפגעגעסן אַ פּאָר נייע שטיוול. ער שווערט מיט אַזעלכע שבועות, אַז מע מעג גלייבן אַ משומד. ער זאָגט אַז ער האָט אַליין געזען, ווי צוויי גרויסע שטשערעס זענען אַרוים פון זייערע נאָרעס און האָבן פאַר זיינע אויגן אויפגעגעסן אַ פּאָר שטיוול. ביינאַכט איז דאָס געווען. צוגיין נאָענט האָט ער מורא געהאַט — צוויי מוראַדיקע שטשערעס, ווי קעלבער די גרייס. פון דער וויטן האָט ער זיי געטריבן, געפּייפט אויף זיי, געטופּעט מיט די פיס, געשריען: קיש־קיש־קיש־קיש! עס האָט נישט געהאָלפן קיין זאַך. ער האָט זיי אַ וואָרף געטאָן אַ קאָפּיטע פון אַ שטיוול, האָבן זיי אַ קוק געטאָן אויף אים און געטאָן זייערס. נאָכדעם האָט ער זיי שמיץ געטאָן אין פּנים די קאַץ. זענען זיי אָנגעפאַלן אויף דער קאַץ און האָבן זי אויך אויפגעגעסן. קיינער האָט אים נישט געוואָלט גלייבן, נאָר אַז אַ מענטש שווערט!

— לאָזט מיר אַקאָרשט אויף איין נאַכט, — זאָגט צו אים מיין ברודער אליהו — וועל איך אייך אַרויסטרייבן אַלע שטשערעס!

— אָך, מיטן גרעסטן כבוד! — זאָגט בערע דער שוסטער — איך וועל אייך נאָך זאָגן אַ דאַנק!...

ג.

אַ גאַנצע נאַכט זענען מיר אויסגעזעסן ביי בערע דעם שוסטער. בערע אַליין איז אויך געזעסן מיט אונדז. אָך, וואָסערע שיינע מעשׂות ער דערציילט זיך אָן! ער דערציילט פון דער טערקישער מלחמה (ער איז אַן אויסגעדינטער סאָלדאַט). ער איז געווען אין אַזאַ אָרט,

וואָס סע הייסט „פּלעוונע”. האָט מען דאָרט געשאָסן מיט האַרמאַ־טן. איר ווייסט, וויפל א האַרמאַט האלט די גרייס? זייט זיך משער, אז איין קויל איז גרעסער פון דער גאַנצער שטוב, און וואַרפן וואַרפט זי אַרויס אין א מינוט אפשר טויזנט אַזעלכע קוילן. זענט איר צופרי־דן? די קויל אַז זי פליט, שרייט זי אַזוי, אַז מע ווערט טויב. איין מאָל איז ער געשטאַנען אויף דער וואַך — אַזוי דערציילט בערע דער שוסטער — פלוצים דערהערט ער א קנאַק, און סע טראָגט אים אין דער לופטן, הויך טראָגט דאָס אים, ביז אַריבער דער כמארע, און דאָרט צעררייסט זיך די קויל אויף טויזנט שטיקלעך. א גליק, זאָגט ער, וואָס ער איז געפאַלן אויף א ווייכן אָרט. אַנישט, וואָלט ער זיך צעשלאָגן דעם קאָפּ. מיין ברודער אליהו הערט אוים די מעשה, און די ברעמען ביי אים שמייכלען. דאָס הייסט, ער אליין לאַכט נישט, נאָר די ברעמען לאַכן. א מאָדנער געלעכטער. בערע דער שוסטער באַמערקט דאָס נישט. ער הערט נישט אויף צו דערציילן זיינע וואונ־דערלעכע מעשות. איין מעשה איז מוראדיקער פון דער אַנדערע. אָט אַזוי זענען מיר אָפּגעזעסן ביז טאָג. און שטשערעס? איר זאָלט זאָגן — איין שטשער אפילו.

— איר זענט א כישוף־מאַכער! — זאָגט בערע דער שוסטער צו מיין ברודער אליהו. און ער גייט אַרוים אין שטאָט און דערציילט זיך אָן וואונדער, ווי אַזוי מיר האָבן ביי אים מיט א שפּרוך צעטריבן אַלע שטשערעס אין איין נאַכט. ער שווערט, אז ער האָט אליין גע־זען, ווי אַזוי מיין ברודער אליהו האָט עפּעס געשעפּטשעט, זענען ס־רוים די שטשערעס פון די נאָרעס און האָבן זיך געלאָזט לויפן באַרג־אַראָפּ, אַהין, צום טייך צו, אַריבערגעשוואומען דעם טייך און אַוועק ווייטער. ער ווייסט נישט וואוהין...

ד.

— דאָ טרייבט מען מייז? אַזוי קומט מען אַלע מאָל צו אונדז מיט א נייס און מע רופט אונדז, מיר זאָלן זיך מטריח זיין קומען אַרויסטרייבן די מייז מיט אונדזער שפּרוך...

מיין ברודער אליהו איז אָבער אַן אמתער מענטש. ער האָט

פּיינט „ליגנס". ער זאָגט, אַז טרייבן טרייבט ער מייז נישט מיט קיין שפּרונג, נאָר מיט אַ פּראָשעק אַזעלכן, וואָס אַז די מייז דערשמעקן אים, צעלויפן זיי זיך.

— לאָז זיין אַ פּראָשעק, לאָז זיין אַ שוואַרץ יאָר, אַבי איר זאָלט מיר אַרויסטרייבן די מייז!... וויפל וועט עס קאָסטן?

מיין ברודער אליהו האָט פּיינט דינגען זיך. ער זאָגט, אַז פאַרן פּראָשעק קומט אים אַזוי פיל, און פאַר דער טרחה אַזוי פיל און אַזוי פיל. געוויינטלעך, זאָגט ער אַלע מאָל טייערער. אַלע טאָג העכערט ער דעם פּרייז. דאָס הייסט, נישט ער העכערט, נאָר מיין שוועגערין העכערט.

— ממה־נפשך, — זאָגט זי — עסט מען חזיר, זאָל ריגען איבער דער באָרד, אַז דו ביסט שוין יאָ געוואָרן אַ מייזנטרייבער, נעם כאָטש געלט.

— נו, און יושר וואו איז? וואו איז גאָט? — אַזוי מישט זיך אַריין די מאַמע. און מיין שוועגערין ברכה ענטפערט איר אָפּ:

— יושר? אָט איז יושר! (זי ווייזט איר אָן אויפן אויוון). גאָט? אָט איז גאָט! (זי טוט זיך אַ פּאַטש איבער דער קעשענע).

— ברכה! וואָס האָסטו געזאָגט?! גאָט איז מיט דיר!

אַזוי שרייט אויס די מאַמע און טוט אַ בראָך מיט די הענט.

— וואָס רעדסטו מיט אַ בהמה?! — זאָגט מיין ברודער אליהו, שפּאַצירט איבער דער שטוב און ציפּעט זיך דאָס בערדל. ער האָט שוין אַ היפּש בערדל. סע וואַקסט ביי אים מיט רוחות. ער ציפּעט דאָס, און סע וואַקסט. מאָדנע וואַקסט דאָס בערדל. אויפן האַלדז גאָר האָט זיך עס ביי אים צעוואַקסן. דאָס פּנים איז גלאַט, נאָר דער האַלדז איז פול מיט באָרד. איר האָט געזען אַמאָל אַזאַ באָרד?

אַן אַנדערש מאָל וואָלט אים מיין שוועגערין ברכה פאַרן וואָרט בהמה אָפּגעשפּילט אַ פרימאָרגן, אַז עס וואָלט אים פינצטער געוואָרן אין די אויגן, איצט האָט זי אים פאַרשוויגן, ווייל ער פאַרדינט געלט. אַלע מאָל, ווען מיין ברודער אליהו פאַרדינט געלט, ווערט ער ביי איר אַ מיוחס. איך ווער אויך ביי איר טייערער, וואָרעם איך העלף מיין ברודער פאַרדינען געלט. אַזוי רופט זי מיך „שלעפּער" אָדער

„שלים־מזל", אָדער „קבצנישע קישקע". איצט האָט זי מיך פאַרצויגן איך היים שוין ביי איר „מאַטעלע".

— מאַטעלע! דערלאַנג מיר די שיך.

— מאַטעלע! נעם מיר אַן אַ קוואָרט וואַסער.

— מאַטעלע! טראָג אַרויס דאָס מיסט.

אַז מע פאַרדינט געלט, איז גאָר אַנדערע ווערטער.

ה.

דער חסרון פון מיין ברודער אליהו — וואָס ער האָט ליב אַ סך. קוואַס — אַ דייזשקע. טינט — טויזנט פלעשער. אַ פּראָשעק פון מייז — אַ פולער זאַק. אונדזער שכנה'ס מאַן, דער איינבינדער, האָט אים אָבער געזאָגט: „וואָס דאַרף מען אַזוי פיל?" — האָט אים גאָך מיין ברודער אליהו גוט מכבד געווען. וואָלט מען כאָטש דעם זאַק פאַרשלאָסן ערגעץ אין אַ שאַפע. גייען זיי אַלע אַוועק און לאָזן מיך איבער איינעם אַליין מיטן זאַק. וואָס קומט מיר דערפאַר, וואָס איך האָב מיך אַוועקגעזעצט אויף אים אַ ווײַלע רייטנדיק? עלעהיי ס'איז אַ פערדל! זאָל איך זיין אַ נביא, אַז דער זאַק וועט פּלאַצן, און עס וועט זיך געבן אַ שאָט אויס פון אים עפעס אַ געלע זאַך! דאָס איז טאַקע דער פּראָשעק, וואָס מיין ברודער אליהו פאַרטרייבט מיט אים מייז. ער האָט אַזאַ שאַרפן ריח, אַז מען קאָן חלשן! איך בייג מיך אָן, איך וויל צונויפנעמען דאָס, וואָס האָט זיך צעשאָטן, פאַלט אָן אויף מיר אַ ניסערײַ. איך זאָל אַריינציען אין נאָז אַריין אַ גאַנצע פּושקע מיט שמעקטאַבאַק, וואָלט איך נישט באַדאַרפט אַזוי שטאַרק ניסן. איך נים אַזוי לאַנג, ביז איך כאַפּ מיך אַרויס אין דרויסן. טאָמער וועל איך אויפהערן ניסן. ווער־וואָס? עס קומט אָן די מאַמע און דערזעט, איך נים. פרעגט זי מיך: וואָס איז? איך קאָן איר ענטפערן נאָר טשיכי און טשיכי! און ווידער אַ מאָל טשיכי!

— ווינד איז מיר, וואו האָסטו געכאַפּט אַזאַ קאַטאַר? — זאָגט צו מיר די מאַמע און ברעכט די הענט. איך הער נישט אויף צו ניסן און ווייז איר מיט דער האַנט אַהין, אין שטוב אַריין. זי גייט אַריין און לויפט אַרויס צוריק נאָך מיט אַן ערגערער ניסעריי, ווי איך.

קומט-אָן מיין ברודער אליהו און דערזעט אונדז ביידע ניסן. פרעגט ער: וואָס איז דאָס? ווייזט אים די מאַמע מיט דער האַנט אַהין, אין שטוב אַריין. ער כאַפּט זיך אַריין און לויפט-אַרויס צוריק מיט אַ געוואַלד:

— ווער האָט דאָס צע — טשיכי, טשיכי, טשיכי!...

איך האָב שוין לאַנג נישט געזען מיין ברודער אליהו אין כעס, אַזוי ווי אַצינד. ער לאָזט זיך מיט ביידע הענט גלייך אויף מיר. אַ גליק, וואָס ער ניסט, אַנישט — וואָלט איך פון זיינע הענט אַרויס אַ קאַליקע. מיין שוועגערין ברכה קומט-אָן, טרעפט זי אונדז אַלע דריי האַלטן זיך מיט די הענט ביי די זייטן און ניסן.

— וואָס איז מיט אייך? וואָס האָט איר זיך פלוצים צעניסט?

וואָס זאָלן מיר איר זאָגן? מיר קאָנען דען אויסרעדן אַ וואָרט? ווייזן מיר איר מיט דער האַנט אַהין, אין שטוב אַריין. כאַפּט זי זיך אַריין, און לויפט באַלד אַרויס צוריק רויט, ווי העליש פייער, און פאַלט-אָן אויף מיין ברודער אליהו:

— וואָס האָב איך דיר גע — טשיכי, טשיכי, טשיכי!...

קומט-אָן אונדזער שכנה, פּעסי די גראַבע. זי רעדט צו אונדז, נאָר קיינער קאָן איר נישט ענטפערן קיין וואָרט. מיר ווייזן איר מיט דער האַנט אַהין, אין שטוב אַריין. זי גייט-אַריין און לויפט אַרויס צוריק:

— וואָס האָט איר אַזעלכעס גע — טשיכי, טשיכי, טשיכי!...

אונדזער שכנה מאַכט מיט ביידע הענט. עס קומט-אַרויס איר מאַן, דער איינבינדער. דער איינבינדער קוקט אויף אונדז און לאַכט:

— וואָס איז דאָ אויף אייך אָנגעפאַלן פלוצים פאַר אַ ניסערייי?

— זייט זיך מטריח אַהי — טשיכי, טשיכי, טשיכי! — זאָגן מיר צו אים און ווייזן אים אַלע אַהין אין שטוב אַריין. דער איינבינ-דער גייט אַריין צו אונדז אין שטוב אַריין, און שפרינגט-אַרויס צו-ריק מיט אַ געלעכטער:

— איך ווייס שוין וואָס דאָס איז! איך האָב אַ שמעק געטאָן! דאָס איז שעמע — טשיכי, טשיכי!

און ער כאַפּט זיך מיט ביידע הענט ביי די זייטן און ניסט גע-

שמאַק. נאָך יעדן ניס טוט ער אַ שפּרונג־אונטער, בלייבט שטיין אויף די שפּיץ פינגער און טוט אַ ניס, און ווידער אַ שפּרונג־אונטער, און ווידער אַ ניס, און אַזוי ווייטער. אין איין האַלבע שעה ניסן שוין אַלע אונדזערע שכנים און שכנות מיט זייערע פעטערס און מומעס און גליד־שוועסטער־קינדער און זייערע באַקאַנטע — די גאַנצע גאַס, פון איין עק ביזן אַנדערן, האַלט אין איין ניסן!

וואָס האָט זיך מיין ברודער אליהו אַזוי דערשראָקן? הפּנים, ער האָט מורא, מע זאָל נישט אויסלאָזן דעם כעס צו אים פאַרן ניסן, וואָס מע ניסט. ער נעמט מיך פאַר אַ האַנט, און גיכנדיק לאָזן מיר זיך ביידע גיין באַרג־אַראָפּ, צו זיין חבר פּיני. עס נעמט גוטע אַנ־דערטהאַלבן שעה, ביז מיר זענען אימשטאַנד צו רעדן אַזוי ווי מענ־טשן. מיין ברודער אליהו דערציילט זיין חבר פּינין די גאַנצע מעשה. זיין חבר פּיני הערט אים אויס מיט קאָפּ, אַזוי ווי אַ דאָקטער הערט־אויס אַ חולה. אַז מיין ברודער אליהו האָט געענדיקט, מאַכט צו אים זיין חבר פּיני:

— אַנו, ווייז נאָר אַהער דאָס בוך.

מיין ברודער אליהו נעמט אַרויס דאָס בוך פון בוזעם־קעשענע און גיט דאָס איבער צו זיין חבר פּיני. זיין חבר פּיני לייענט איבער דאָס אויבערשטע בלעטל: „פאַר איין רובל — הונדערט רובל! אַ סגולה ווי אַזוי פון גאָרנישט, מיט די פינף פינגער, מאַכן הונדערט רובל אַ חודש און מער"... ער נעמט דאָס בוך און טוט דאָס אַ וואָרף אַריין אין אויוון אַריין גלייך אויפן פייער. מיין ברודער אליהו טוט זיך אַ לאָז מיט ביידע הענט צום פייער. זיין חבר פּיני שטעלט אים אָפּ:

— פּאַוואָליע, נישט געכאַפּט!

נאָך אַ פּאָר מינוט — און מיין ברודער אליהוס בוך, וואָס לערנט, ווי אַזוי צו מאַכן הונדערט רובל אַ חודש און מער, איז געבליבן נישט מער ווי אַ בערגל אויפגעבלאָזענע אַש. פון איין זייט איז פאַרבליבן אַ שטיקל נישט פאַרברענט פּאַפּיר, קוים־קוים וואָס מע האָט געקאָנט איבערלייענען: ש־ע־מ־ע־ר־י־צ־י.